

Хашпараяр дуъз рекъелай алатай къайда

Иса пайгъамбар ﷺ цаварал хкажайдалай къулухъ адан асгъабар (гъавариюн) инсанриз сад Аллагъдин ﷻ диндиз эвер гуз дуъньядин гъар са патахъ чкІана. Чувудрин арада амукайбуруз абуру зулум авуна. Идакай ва гъакни Иса пайгъамбардин ﷺ керематрикай гъавариюнри Римдин пачагъдиз ахъайна. И пачагъди абурундин къабулна, Исадихъ ﷺ кІевидаказ инанмиш хъана ва дин патал душманрихъ галаз дяве башламишна. Ада гзаф къадар хаин чувудар терг авуна.

Иса ﷺ цаварал хкажайдалай къулухъ ругуд йисалай пудкъад йисан яшда аваз адан диде Марьям рагъметдиз фена. Адан сур Байт аль-Мукъаддасда (Иерусалим) ава, инсанри адал зияратни ийизва. Иса ﷺ цаварал хкажайдалай къулухъ адан гуъгъунаваз фейибур дуъз диндал – Исламдал алай. Абурад Аллагъдин инанмиш тир ва чпин хиве тунвай ферзер – капІ авун, сив хуън къилиз акъудзавай. Гъа икІ къудкъад йисуз давам хъана. Амма идалай къулухъ абурунни чувудрин арада пис дяве башламиш хъана. Чувудрик са вичкІеъ ва игит аскер квай. Адан тІварни Балас тир. Дяве куътягъ хъайидалай къулухъ, хашпарайрал пехилзавай Баласаз абурунни гъалмишариз, дуъз рекъелай алудиз кІан хъана. Ада вичин дустар кІватІна ва абурухъ галаз санал хашпараяр гъикІ рекъелай алудатІа лугъуз

ихтилатар ийиз эгечІна. «Эгер Иса ﷺ гъахъ ятІа, чун вири имансузар жезва; абуру Женнетдиз фида, чун – Жегъеннемдиз. АкІ хъайитІа, чна чун алдатмишарайдай жезва. Абурунни чухъ галаз Жегъеннемдиз фин патал квез за вуч ийидатІа аквада», - лагъана Баласа. Идалди ада вичин къене авай чиркер дуъздал акъудна. Ам балкІандал акъахна хашпарайрин къилив фена. Баласа вич туба авунвай, абуру кІвалахрин патахъай хажалат чІугъвазвай кас хъиз къалурна.

«Вун вуж я?» - хабар къуна адавай. «Зун - куъ стхаяр яна къейи душман!» - жаваб гана ада. Вичи туба авунвайдан патахъай абуруз шак амуку тийидайвал ада ихътин жаваб гана. «Заз цаварилай лагъанай хъи, зи туба къабулда анжах закай хашпара хъайитІа», - давамарна ада. Гъа икІ, иблсидиз яб гана ада хашпарайрин вилериз рухъ яна. А кесибарни адан чІалахъ хъана, килисадиз тухвана ва адакай хашпара авуна. Ина авай са гъвечІи кІвале ада са йисан къене Инжил

(Евангелие) чирна. Ахпа ада мад са амалдарвал туъкІурна, на лугъуди вичиз цаварилай туба къабулнавайдакай хабар гана. Идалай къулухъ хашпарайриз Балас жуванди хъиз кІан хъана, адаз гъурмет ийиз эгечІна. Ада тарсар гун патал сукътавилез пуд, виридалайни алакъунар авай жегъил хъана: Нестур, Якъуб ва Малкан. Абурукай садаз ада Иса ﷺ Худа я лугъуз хъана, къвед лагъайдаз – ам Худадин хва я, пуд лагъайдазни – Худаяр пуд

» 3

Нумрада:

Къурагъ райондин имамди аялриз Исламдикай ахъайна

Ражаб – Аллагъдин ﷻ варз

Исламдин эдебиятдин багълара

Ражаб — Аллагъдин ﷻ Варз

АЛУКЪЗАВАЙ РАЖАБ ВАРЗ МУБАРАКРАЙ!

Гъурметлу мусурман стхаярни вахар, ингъе мад чун рикІ алай пак варцарихъ галаз гуъруш хъи-жезва. Алатай йисан Рамазандин вацран ахъа хъайи сивер ам цийиз алуку хъийидалди къаза хъувуна кІанда, шариатди къабулдай уъзур (багъна) авачиз абуру къаза хъувун тавуртІа, гунагъ ва жерме къевезва. Ражаб вацра Рамазандин вацран сив къаза хъийиз хъайитІа, къазани сувабдин сив санал хвейитІа жеда. Ният икІ ийида: «Ният авуна за пакад юкъуз Рамазандин ферз къаза сивни Ражабдин сувабдин сив хуъниз Аллагъ паталди». Ци Ражаб

варз тахминан 8-9-апрелдиз алукуда. Фикир гун тІалабда, инал чна тахминан лагъанва, ам дуъздаказ мус жеда тІа, анжах гъа Ражаб вацран варз мус акуртІа, гъадалай аслу я.

Ражаб неинки пак пуд вацран (Ражаб, Ша'бан, Рамазан) эвелда авай варз я, ам гъакни Халикъди виче къадагъаяр тунвай къуд вацракайни (Ражаб, Зуль-къада, Зуль-гъижжа, Мугъаррам) сад я, и варцара дявеяр, къал-макъалар авун Аллагъди ﷻ гъарамнава. Виликдай Ражаб варз алукуайла, Кябедихъ гелкъевезвайбуру ам сифте йикъалай эгечІна а

вацран эхиримжи йикъалди ачухдиз тадай, им пак вацраз ийизвай чІехи гъурметдин лишан тир. Муъкуъ варцара абуру Кябе ислен ва жуъмя йикъариз ачухдай. Абуру икІ лугъудай: Ражаб – Аллагъдин ﷻ варз я, и КІвални (Кябе) Аллагъдинди я, инсанарни Аллагъдин ﷻ лукІар я, гъаниз килигна чавай абуру Аллагъдин ﷻ вацра Адан кІваливай къакъудиз жедач. Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «РикІел хуъх, Ражаб – Аллагъдин варз я, и вацра са юкъуз хъайитІани сив хвейи касдилай Аллагъ рази жеда». И вацра еке сувабар (хъсан крар абурубуруз), жумартвилер ракъурзавайвилай (Халикъди)

» 5

Къурагъ райондин имамди аялриз Исламдикай ахъайна

И мукъвара Къурагъ райондин имам Шамиль-гъажи Омароваз Къумухрин мектебдиз ам аялрихъ галаз гуьруьш хуьн патал теклифнавай. Имамди 4-классда келзвай аялриз диде-бубадиз ва члехибуруз гуьрмет авуникай, гъвечлйбуруз регъим авуникай, хъсан къилихдикай ахъайна.

Аялри алимдин ихтилатрихъ дикъетдивди яб акална ва насигъатдин гуьгъуьнай адаз чпин риклевай суаларни гана.

P.S.
Дагъустандин шегъеррин ва хуьрерин

мектебра, институтра, колледжра ва маса тешкилатра Дагъустандин Муфтиятдин векилри ихътин гуьруьшар тухуз са шумуд йис я. Вири чкайра сад хъиз тухуз жезвачтлани, гъар са имамди вичелай алакъзавай къайда гуьруьшар къиле тухузва. Бязи тешкилатрин члехибуруз са хъсан меслят къалурун патал имамриз, алимриз чпи эверзва. Идалайни гъейри, цли Дагъустандин образованидин министрди гъа ихътин гуьруьшар тешкилуни патахъай мектебрин члехибуруз буйругъ ганва. Имамрин насигъатрикай хийир авайди министрдини къатлана. Къуй гъар са кас и кардин гъавурда акъурай.

Мад са Сунна илимди тестикъарна

Пайгъамбардин ﷺ Суннада (рекье) инсандиз вичин эрчли къвалал ксун меслят къалурунава. Алай аямдин Америкадин алимри гъа и къайда ксун инсандиз виридалайни менфятлуди тирди тестикъарна.

И къайдада ксайла инсандин мефтл йикъан къене кватл хъанвай токсинрикай тамандиз михъи жезва. The Journal of Neuroscience журналда Беневисте Еленади лугъузва: «Ахтармишунри къалурайвал, инсан эрчли къвалал ксайла мефтледавай махсус ятар виридалайни хъсандиз винелди агъадалди физва». Ахтамишунра иштирак авур Майкен Недергаарда къейдна: «Мефтл токсинрикай михъи хуьн патал инсандиз ахвар чарасуз я. Абурукай михъи тахбайтла, инсандин акъул къери хуьн, Альцгеймеран начагъвал арадал атун ва я гъакл йифен ахвар квахуьн мумкин я. Ахтармишунрал бинеламиш хъана чавай лугъуз жезва хъи, инсан ксузвай къайда адан сагъламвал патал лап важиблу я».

Диндин алимрихъ галаз гуьруьш

Мукъвара Хасавюрт райондин Цийи Къурушрин хуьре акъалтзавай несилдин векилрин иштиракчивал аваз диндин межлис къиле фена. Ам, Саид-гъажи Гъамидова пак тир Къуръандай сураяр келуналди ачухна. Хуьруьн имам Азим-гъажи Панагъова, мярекатдал атайбуруз мубарак авурдалай

къулухъ, Цийи Къурушдал эцигзавай шагъид Мугъаммад-гъажи Хидирован (рагъмет хуьй вичиз) тIварцIихъ галай мискIиндикай суьгъбетна.

МискIин эцигунин карда иштиракай инсанриз жезвай сувабрикай Хасавюрт райондин имам Ражаб-

гъажи Ханмирзаева гегъеншдиз ихтилатна. Ада вичин рахунар Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъай келимайралди акъалтIарна: «Ни къветрен мугъ кван мискIин эцигайтIа, гъадаз Аллагъди Женнетда кIвал эцигда». Ада къейд авурвал, им акI лагъай чIал я хъи, ни мискIин эцигунин са тIимил къванни пай кутуртIа, адаз Женнетда Аллагъди кIвал эцигда. Гуьгъуьнлай мярекатдал рахай Петраковск хуьруьн имам Мугъаммад-гъажи Мугъамадова Пайгъамбардин ﷺ мергъяматлувиликай, жумартвиликай итижлу суьгъбетар авуна. Хасавюрт райондин имамдин куьмекчи Агъмад-гъажи Абдурашидова диндин алимриз, имамриз гуьрмет авунин, абурун гуьгъуьнаваз финин лайихлувиликай ихтилатар авуна. Къейд ийин хъи, акъалтзавай несилдин векилар Ислам диндиз мукъва авунин ниятдалди къиле тухвай мярекатда Цийи Къурушрин кавха Рафик Юсуповани иштиракна. Вичин нубатда ада хуьруьз мугъман хъанвай алимриз сагърай лагъана ва ихътин межлисар хуьре мукъвал-мукъвал тешкилдайдак

еке умудар кутуна. ГъакIни хуьрун къили жегъилриз чIуру рекбера гъат тавуниз, анжах хъсан крарал амал авуниз эвер гана. Мярекатдин иштиракчийрихъ жуьреба-жуьре темайрай гъазурнавай маналу, итижлу видеороликриз килигдай мумкинвални хъана. Экстремизмдиз акси хъуникай, жегъилриз къанажагълувиликъ, эдеблувиликъ эвер гуникай, гъакIни асгъабрин уьмуьрдикай, Цийи Къурушрин имам хъайи рагъметлу Мугъаммад-гъажи Хидирован вяз-насигъатрикай туькIурнавай куьруь видеороликар къурушрин жематди хушвилелди къабулна. Хасавюрт райондин имамди вичин къул алаз Р. Юсуповаз Дагъустандин муфтий Агъмад-гъажи Абдулаеван «Диндиз вафалуьбурун хъсан къилихар» тIвар алай ктаб багъишна. Эхирдайни Цийи Къурушрин имам Азим-гъажи Панагъова хъсан насигъатарни меслятар гунай атанвай мугъманриз сагърай лагъана ва дуьба хъувуна.

Муса Агъмедов

<p>Учредитель Благотворительный фонд "Путь". Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана</p>	<p>Редактор Гасан-хаджи АМАХАНОВ</p> <p>Канонический редактор Шамиль-хаджи ОМАРОВ</p>	<p>Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций.</p>	<p>Индекс 51395 При перепечатке ссылка обязательна</p> <p>Газета набрана и сверстана на компьютерной базе «Ас-Салам»</p>	<p>Тираж 2. 900 экз.</p> <p>Адрес редакции: 367015 РД, г. Махачкала, ул. Акушинского 19а</p>
<p>Редакционный Совет Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ Сулейман-хаджи ТАГИБЕКОВ</p>	<p>Дизайн, вёрстка Мухаммад Мусаев</p> <p>Корректор Казимагомед Дженетов</p>	<p>Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24 сентября 2010 г.</p>	<p>Отпечатана в ООО «Дом печати» пр. Акушинского, 20 Заказ № _____</p> <p>Сдано в печать 1 марта 2016 г. в 20:00</p>	<p>Телефон: (8722) 61-00-64</p> <p>E-mail: assalamweb@gmail.com web: www.assalam.ru</p>
<p>Главный редактор Азиз Мичигишев</p>				

Кябедин винел къав эцигда

Саудовский Аравиядин пачагъдиз пак мисклин Аль-Гъарамда авай Кябе ва ададай инсанар элкъезвай майдан къав яна кевиз кланзава. Себеб ам я хьи, и майдандал тѳаваф ийидайла, гъар йисуз гзаф къадар инсанар рекъизва.

Гьикл хьи, ина лап чими ва зегъем жезва. Меккеда сериндик 40 градус хъайила, ракъиник Кябедела 7 сеферда элкъезвайбуруз гьикъван чими хъурай?! Гъажийри сада-сад, кланзни-такланз чъукъуьнни

хъувурла, зайиф рикл авай инсанри чан гузва. Чеб чъукъвена клан тийизвайбурувай Кябедела са тѳимил яргъа хъиз тѳаваф авуртлани жезвайди я. Риклел хкин, Меккедин пак мисклин гъаркъуь ва цѳийи хъувунин кѳвалахар башламиш хъана йисалай гзаф я. Лугъузвайвал, и крариз 14 миллиард доллар чара авунва. Эцигунар акъалтѳарайдалай къулухъ и мисклинда 2,2 миллион мусурмандивай санал капл ийиз жеда.

ТАРИХ

Хашпараяр дуьз рекъелай алатай къайда

1 « авайди я: сад лагъайди – Аллагъ, къвед лагъайди – Марьям, пуд лагъайдини – Иса ﷺ. Гъа и инанмишвал якъиндаказ абурун риклера кѳеви хъайила, ада жегъилриз гъардаз къилди къилихъ икл лагъана: «Халкъдин арада дин чукѳурун патал за анжах вун хъяна!» Идалайни гъейри, гъа и инанмишвал абурун риклера генани кѳеви авун патал ада абуруз мад тапарарна: «Заз ахварай Иса ﷺ акуна ва ам квелай лап рази я». Ахпа ада гуя Исадин ﷺ мукъув хъун патал вич къурбанд ийизва лагъана малумарна, къурбандар гузвай чкадал фена, вичи-вич тукѳуна. Идалди ада акъалтзавай несилирин арада фитне ва къалмакъал туна. Жегъеннема кун патал дидедиз хъанвай чувуддин къисадилай и къайда хабар ганва «Ас-Сави» ва «Хазин» ктабра. Баласа агъуламинавай пуд фитнекарни агъудин тум цаз дуьньядин пуд патахъ фена. Гъиниз фейитлани абуру бутпересвилини дин райж ийизвай, сад Аллагъдин дин инкарзавай. Чуру инсанриз кумек

гудайбуру тѳимил жедач, гъаниз килигна и пуд инанмишвал халкъдин арада чклана. Хашпарайрикай анжах Аллагъди ﷻ дуьз рекъел хвенвайбуру Исадин ﷺ гувъгъуьна амукъна, амайбуру ширкъда (Аллагъдиз тай гун) гъатна, пуд имансуздаз табий хъана. Исадал ﷺ таб гъайи, ам Худа я лагъай инсанриз якъубитар, Иса ﷺ Худадин хва я лагъайбуруз нестуритар, пуд Худа ава лагъайбуруз малканитар лугъудай тѳарар гана. Къуд лагъай дестеди фитнекаррин гафар къабулнач, абуру Аллагъ сад тирди тестикъарзавай инанмишвилел кѳевидаказ акъвазна. Абуру Иса ﷺ пайгъамбарвилини пай ганвай Аллагъдин ﷻ ми хъи лукл я ва ам Ада цаварал хкажна лугъузвай. Ягъалмиш пуд десте санал кѳватл хъана, Исламда авайбуру абурувай къакъатна. И дестеяр сад-садаз акси тир – гъа икл хашпараяр са шумуд патал пай хъана. Дуьз рекъел аламайбурун къадар лап тѳимил тир. Гъакл ятлани абуру Мугъаммад Пайгъамбар ﷺ къведалди амукъна. Чи Пайгъамбардилай ﷺ

Тавратдини Инжилди хабар ганвай ва ам къведалди Иса пайгъамбардин ﷺ дин къуватдай вегъенвачир. Амма эхиримжи пайгъамбар – Мугъаммад ﷺ атайла, абуру адахъ инанмиш хъанач, гъа и кар себеб яз къуд лагъай дестени ягъалмиш хъана. Мусадин ﷺ Тавратда ва Исадин ﷺ Инжилда абуруз Мугъаммадахъ ﷺ инанмиш хъун эмирнавайтлани, абуру муьтѳуьгъ хъанач. Абуруз виликдай атай шариатар (динар) къуватдай вегъедай пайгъамбар къведайди чизвай. Гъакл ятлани, шейтанди инсанар ягъалмишарзава. Аллагъди ﷻ дуьз рекъел эциг тавуртла, инсанривай чпивай дуьз рехъ къаз жезвач. Инсанар дуьз рекъел гъун патал Халикъ ﷻ Вич къезвач, ада и кар чирвал авай инсанрин кумекдалди ийизва. Аллагъдин ﷻ кѳвалахра гъахътин къайда ава ва ам инсанризни чешне я: килиг Аллагъди ﷻ ихтибарнавай Жабраил малаик ﷺ пайгъамбаррин къилив ракъурай къайдадиз. Тавратдай ва Инжилдай Мугъаммадакай ﷺ хабар хъайи ва

адахъ иман гъайи кешешарни тѳимил хъанач. Пайгъамбардин ﷺ девир жедалди чан аламукънайтла, абуру адаз муьтѳуьгъ жез ва кумек гуз гъазур тир. Исади ﷺ Израилан веледриз эхиримжи вахтара къведай Агъмад ﷺ лугъудай пайгъамбардилай ва ам пайгъамбаррин муьтѳуьгъ жедайдакай, ам вири махлукъатрикай хъсанди тирдакай ахъайнай. Чувудрин гафар инкар авуналди Аллагъ-Таалади Вичи чаз Къуръандин кумекдалди гъакъикъат ачухна. Аллагъдин Каламдилай гъакъикъи калам авач, Къуръандихъ галаз гъуьжет авур имансуз гъич садрани гъалиб жедач. Гъакъикъи делилар ва дуьнья экуь авур нур гваз Гъабибуллагъ ﷺ атайла, чпин такабурулувилай адахъ инанмиш тахъай кешешри халкъдин арада гзаф фитне туна. Къуръанди абуруз виридаз жаваб гана, абуру риклера чъунуьхарзавай мунафикъвални дуьздак акъудна. И кар чна Аллагъдал тада ва маса къисайрин ракларар гатаз фида (ин ша Аллагъ).

АЛАМАТДИН ДУЬНЬЯДА

Аллагъ-Тааладин аламатрикай фикир авун

Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Аллагъди къалурнавай аламатрикай (лишанрикай) фикир ая, амма Аллагъдилай Вичикай фикирмир» (яни Аллагъ Вич гъихътинди ятла фикирдиз гъиз алахъмир - ред.). (Табариди Аль-Авсагъ ва Байгъакъи Аш-Шуаб ктабра гъанва).

Мусурманди гъар юкъуз Аллагъди ﷻ вичел ракъурзавай хъсанвал-регъим гъисс ийизва, и хъсанвили инсанди фикир гун лазим я ва а хъсанвилай Аллагъдиз шукур гъана кланда. Ахътин хъсанвилерал мусурман йикъа са шумудра расалмиш жезва. Мисал яз: 1. Экуьнин капл ийиз мисклинди фидайла на жув Аллагъдин ﷻ регъимдик акатнавайди гъиссна ва вун муькуь мусурманрин кѳвалериз килигна - ваз аквазва абуру ширин ахвара ава, на лугъуди абуру кенва. И вахтунда на къатѳузва: гзафбуру экуьнин кѳлунал фидай регъимдилай Аллагъ-Таалади магърумнава. 2. Вун куьчедай фидайла ваз аквазва: садан улакъ масадан улакъда акъунва, са масада вичин улакъда ван хкажна манияр кутунва - шейтандиз яб гузва. И вахтунда на къатѳузва: вун Аллагъди

ﷻ ваз акурбурун жергейра тун тавуналди Вичин регъимдик кутунва. 3. Вуна санай ихътин хабарар кѳелзава: са гъина ятлани ятар акъалтнава; инсанар гишила рекъизва; са гъина ятлани хаталу тѳегъуьн гъатнава; чилер ацахънава; дявевр физва... Ихътин вахтунда на къатѳузва: вун ахътин завалрикай хуьналди Аллагъди ﷻ вун Вичин регъимдик кутунва. Анжах бахтлу лукѳра садрани Аллагъдин ﷻ хъсанвилер риклелай алуддач, ада гъамиша а хъсанвилерай Аллагъдиз ﷻ шукур ийидай: вичиз иман гунай, сагълам авунай, девлет гунай ва вич зиянрикай хуьнай... Гъадисда лугъузва: Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Начагъ кас акур касди эгер икл лагъайтла: «Шукур хъурай Аллагъдиз зун и кас хъиз азарлу туш, гзафбурухъ (халкънавай) галаз гекъигайтла, зун хъсан гъалда ава» а касдихъ садрани а бедбахтвал галуькдач». Тирмизиди лагъана: хъсан гъадис я.

Гъар вацра Къуръан кѳелна акъалтѳарун

Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Гъар вацра са сеферда Къуръан кѳела». Абу Дауда

агакъарна гъадис. Гъикл са вацран къене Къуръан кѳелна акъалтѳариз жеда? Эгер вун гъар кѳлуни вахт жедалди 10 декъикъа виликамаз мисклинди атайтла, вахъ Къуръандин къе чар кѳелдай вахт жеда (кѳлунилай къулухъ кѳелайтлани жеда). Икл, са йикъан къе-

не вавай 10 чар - 20 чин кѳелиз жеда - яни тамам са жуз (Къуръандин къанни цѳуд паюникай са пай), гъа и тегъерда валай са вацран къене вири Къуръан кѳелна акъалтѳариз алакъда.

Муса Агъмедов

Жигъаддин гъавурда дуьз акьун

Ислам ислягъвилез ва дяведиз гьикі килигзаватла? Им вичин бинеда «жигъад» лугъудай мана авай, анжах гъайиф хьи, алай вахтунда гзаф чѳуру патахъ элкьурнавай акьалтлаи важиблѳу месэла я.

Къейдун лазим я, Мугъаммад ﷺ вичин пайгамбарвилин везифа тухузвай вахтунда гъар жуьредин къебилайрихъ галаз са жерге икьрар кутлуннавай ислягъвиле бине эцигайбурукай я. Месела, 621-йисуз аль-Акьаба тѳвар алай чкада авс ва хазраж къебилайрин арада сифте икьрар кутлунна. Я туштла, месела, 628-йисуз аль-Худайбия лугъудай дѳреда Пайгамбардинни ﷺ мекканвийрин арада кутлунна икьрар. Адан бинеда мусурманринни динсузрин арада авай алакьяр кьалурнавай. Гъа и жуьреда икьрар кутлунин нетижа – им Пайгамбардал ﷺ ва мусурманрал динсузри ийизвай чѳехи ихтибар я. Ам гъакъикъатда лайихлу ихтибарвал я. Мусурманар чпин нубатда, икьрардин гъар са пай са шартли алачиз кьиле тухуниз гъазур тир.

Иадан гъакъиндай Къуръанди ва Пайгамбардин ﷺ гафари шагидвалзава:

Мана: «Гъакъикъатда, Аллагъдихъ галаз кутлуннавай икьрардал мягъкембур ва ам чѳур тийизвайбур» (Сура «Ар-Раѳ» 19-аят).

Гъадисда лугъузва: «Мусурманди вичи хиве кьунвай, икьрар хъанвай кѳвалах авун лазим я, эгер ам ихтияр авай кѳвалах ятла» (Абу Дауд, Тирмизи).

Жигъад вуч я?

Жигъад (араб чѳалал – «чалишмиш хьун», «алахъун») – им Аллагъдин рекъел чалишмиш хьун лагъай чѳал я. Адет тирвал жигъад дяведин гьерекатрихъ галаз гекъигзава, анжах адан мана генани чѳехи я. Дяведин гьерекатрилай гъейри адан мана руьгъдин ва яшайишдин нукьсанрихъ галаз женг тухун я. Гъа и жуьреда, жигъад – им жуван нефсинихъ галаз женг тухун, яшайишдин хиле гъахъсузвилер арадай акьудун, дин дуьньядиз чукѳурунин карда гъамиша чалишмиш хьун ва диндин душманрихъ галаз Аллагъ патал дяве тухун я.

Суфьян ас-Савриди лагъана: «Абурухъ (яни динсузрихъ) галаз дяве тухудай ихтияр авач, та абуру сифте квехъ галаз башламиш тавунмаз, вучиз лагъайтла Аллагъди лагъана (мана): «Эгер абуру квехъ галаз дяве тухвайтла, куьнени абурухъ галаз женг чѳуру» (Сура «аль-Бакъара», 191-аят).

Жигъад тухун хъсан кар яз гъисаба кьазва, чарасуз ваъ, анжах ачух хаталувал хъайила ам чарасузди жезва. Алимрин гафарай малум тирвал, жигъадда вири мусурманри иштиракун чарасуз туш (фард аль-кифайа), адет тирвал, жигъаддиз физвайбур дяведин гъазурвилер акунвай кьушун я (Ибн Абдульбарр «Хашия ад-Дасукъи», 2-кѳаб, 173-чин).

Исламдин чѳехи пай алимри къейдзавайвал, дяведин жигъад тухунин кьилин ва тек са себеб им динсузвилехъ галаз ваъ, мусурманрал гъужумнавайбуруз аксиди я. (Вагъб аз-Зугъайли «Асар аль-гъарб», 37-чин). Динсузар тергуниз гузвай гъар жуьредин эверар гафба-гаф гъавурда акьун дуьз туш, ахътин эверар анжах диндин душманрихъ элкьурнавайди я. Пайгамбар

диз ﷺ Аллагъди ﷻ лагъана (мана): «Эгер динсузрикай садаз вавай далда клан хъайитла, Аллагъдин гафарин ван кьведайвал вуна ам хухъ. Адалай кьулухъ ам, вич патал хатасуз чкадиз твах. Вучиз лагъайтла, абур чирвал авачир инсанар я» (Сура «Ат-Тауба», 5-аят). Инсанар яна кьин ва зулум авун чѳехи гунагърикай я. Аллагъди лагъана (мана): «Ни кьиникъ ва чилел алчах кѳвалахар чукѳурун себеб тушиз инсан къейитла, ада налугъуди вири инсанар кьена, акси яз инсандин чан хвейида, налугъуди вири инсанрин чанар хвена» («Аль-Маида», 32-чин).

Ислам дуьньядиз чукѳурунин къайдадикай рахайтла, Аллагъди чаз ам дяве ва зулумар галачиз авун эмирнава (мана): «Аллагъдин рекъиз арифдарвилелди ва гуьрчег насигъатдалди эвер це» (Сура «Ан-Нагъль», 125-аят). Генани Аллагъди лагъана (мана): «Динда мажбурувал авач. Дуьз рехъ ягъалмишвилелай ачухдаказ тафаватлу хъанва» (Сура «Аль-Бакъара», 256-аят).

Исламдин алимрин баянар

Ибн Абидина (Гъанафитрин мазгъабдин имам) лагъана, жигъад – им пулунин, гафарин, фикиррин куьмеқдалди, я туштла несил гзаф авуналди вири кьуватар Аллагъдин рекъел харжун я. Гъа и жуьреда машгъур алимдиз са бязибурухъ галаз гекъигаила, жигъад гегенш жуьреда аквазва.

Имам аль-Къарафиди къейдайвал, жигъад – им макъсад туш, анжах такъат я. Ада хъизва: «Шариатдин къанунри гъар са кардин кьве пад кьалурзава: макъсад (къаст) ва такъат. Макъсаддик гъаж акатзава, амма гъаждал финин рехъ им такъат я. Дин хуьн, вязер кѳелун – им макъсад я, амма жигъад – им такъат». Алай месэладин фикирар акьалтларуналди аль-Къарафиди кхъизва: «Эгер такъатди макъсаддихъ ялзавач лагъайтла, им гъалаті я» (Имам аль-Къарафи «Аз-Загъира», 3-гом, 385-чин). Маса гафаралди кьенин юкьуз мусурманрин са бязи дестейри тухузвай дяведин гьерекатри Исламдивай акси яз инсанар яргъа ийизва, гъавилай гзаф вахтара жигъадди, Ислам дуьньядиз чукѳурунин такъатди хъиз

вич гъахълу ийизвач.

Исламдин алимри лугъузвайвал яракьламиш хъанвай жигъаддин кьилин макъсад - им дуьньядиз Ислам чукѳурун я. Эгер инсанрив дин агакьардай маса гъич са жуьрени амуьк тавуртла, а вахтунда Ислам райжун патал дяведин жигъад ишлемишзава. Кьенин юкьуз а жуьре гъич виже кьведайбурукай туш, вучиз лагъайтла Ислам дин ислягъвилелди райждай гзаф мумкинвилер ава, месела, телевиденидин, газетдин, интернетдин ва маса такъатрин куьмеқдалди.

Машгъур алим Вагъб аз-Зугъейлиди вичин «Дяведин нетижаар» тѳвар алай кѳабда лагъана: «Жигъад лугъудай манадихъ галаз, инсанрив Ислам дин чарасуз гужуналди кьабулиз тунин са гъихътин ятлани мана какадарун виже кьвезвач ва ам гъар са саглам акьулди инкарда. Руьгъ диндин инандирмишвилел а чѳавуз мягъкем жезва хьи, анжах ам рикѳив агакьайла» («Асар аль-гъарб», 35-чин). Аллагъ-Таалади лугъузва (мана): «Динда мажбурувал

лугъуз, Пайгамбарди ﷺ авур дявеяр делил яз гъизва. Адалайни гъейри абуру къейдзавайвал, Пайгамбарди ﷺ са бязи халкъариз, месела, персериз ва римлянриз гуя гъич са себебни авачиз дяве малумарна. Амма Исламдиз лайихсуз тахсирар гадарзавайбуру фикирда кьазвач хьи, гъа персер ва гъа римлянар Аравиядин полуостровдал дяве гваз чеб атанай. Гъавилай, Пайгамбарди ﷺ тухвай дявеяр анжах залумриз аксидур тир, адан макъсад жуван чил ва жуван дин хуьн, дин райж авун тир, анжах гъар нив хъайитлани гужуналди Ислам кьабулиз тун ваъ.

Жигъаддикай аятар

Къуръанда лагъанва (мана): «Динсузрихъ галаз куьмеқдалди чѳехи женг твах» («Аль-Фуркъан» сура, 52-аят). Им Меккеда атанвай аят я. И аят атайла, Пайгамбарди ﷺ яракъ гъиле кьуна гъазават авунач кьван. Акси яз, ада вичин нефсиниз сабур гана. Гъазаватар ийиз анжах Мединадиз куьч хъайидалай кьулухъ башламишна. Чѳехи женгина чѳехи жигъаддин манада ава, яни лап кьилин жигъад, чун сифте нубатда жуван нефсинихъ ва гъевесрихъ галаз тухун мажбур тир жигъад я. Са гъазаватдай хтайла, Мугъаммад Пайгамбарди ﷺ лагъанай: «Чун гъвечѳи жигъаддай чѳехи жигъаддиз хтана», адавай чѳехи жигъад вуч я лагъана жузуна ва ада лагъана: «Рикѳивди авунвай чалишмишвал» (Ажлѳуни «Кашфуль гъафс», 1-гом, 424-чин).

Мана: «Квехъ галаз дин себеб яз дяве тухун тавурбуруз ва куьн кѳвалерай акьуд тавурбуруз, куьне дуствал ва адалатлувал кьалуруниз Аллагъ акси туш, Аллагъдиз адалатлулур кланзава эхир» («Аль-Мумтагъана» сура, 8-аят). Аллагъ-Тааладин гафарай ачухдаказ малум жезвайвал, диндин тафават авачиз, гъар гъи инсандихъ галаз алакъа хъайитлани адан бинеда ислягъвал ава. Анжах тек са душманвиле лиша нар ислягъвал чѳурунин себеб жезва.

Мана: «Квез дяве авун эмирнава, ам лагъайтла квез таклан я» («Аль-Бакъара» сура, 216-аят). Исламдин алимри гъа и аятдай кьилин кьве гъакъикъат акьуднава. Сад лагъайди – кьиникъар ва душманвилер адетдин, акьуллудаказ фикирдай инсанриз таклан я, вучиз лагъайтла Аллагъди ам такланди я лагъана. Кьвед лагъайди – мусурманриз дяведин гьерекатар анжах тайин тир шартлара тухудай ихтияр ава.

Мана: «Эгер абуру квехъ галаз дяве ийиз хъайитла, куьнени абурухъ галаз ая» («Аль-Бакъара» сура, 191-аят). Суфьян ас-Савриди лагъана: «Абурухъ (динсузрихъ) галаз та чпи сифте нубатда чахъ галаз дяве тавунмаз, чаз абурухъ галаз сифте ийидай ихтияр авач». Идан гъакъиндай Къуръанди тѳстикъарзава, (мана): «Квез акси яз дяве тухузвайбурухъ галаз куьнени Аллагъдин рекъе дяве твах, анжах гъалалдин сергъятрилай элячѳимир. Гъакъикъатда Аллагъдиз тахсиркарар клан туш» («Аль-Бакъара» сура, 190-аят).

Жигъаддикай гъадисар

Пайгамбарди ﷺ лагъана: «Заз инсанрихъ галаз дяве авун эмирнавай, та абуру иман гъидалди, яни Аллагъдилай гъейри мад гъич са гъуцни авач ва Мугъаммад Адан илчи я лугъудалди». Ибн Гъажар аль-Аскъалияниди лагъана: «Винидихъ галай гъадисда» ► 8

Ражаб — Аллагъдин ﷺ варз

1 ◀ адаз Аллагъдин ﷺ варз лугъзва.

Гъадисда лагъанва: «Ражаб вацра са юкъуз хъайитлани сив хвейи кас Фирдавусдин Женнетдиз гъахъда. Къве юкъуз сив хвейи касдиз – къве сеферда артух пишкеш гуда. Пуд юкъуз сив хвейи кас патал, ам жегъеннемдин цѳувай чара ийидай еке фур эгъунда, адан екевал акъван гзаф жеда хъи, са патай муькуь патаз фин патал са йис вахт акъатда. И пак вацра къуд юкъуз сив хвейи кас Халикъди гжи хъуникай, филин азардикайни (слоновая болезнь) жузам азардикай (проказа) хъуда. Вад юкъуз сив хвейи кас сурун азабрикай хъуда. Ругуд юкъуз сив хвейи кас Къияматдин юкъуз чина ацѳай вацралайни гзаф нур аваз ва гуьрчег яз къарагъарда. Ирид юкъуз сив хвейи кас патал жегъеннемдин ирид раклар агалда. Муьжуьд юкъуз сив хвейи касдиз Аллагъдин ﷺ Женнетдин муьжуьд раклар ачухда. Цѳукъуд юкъуз сив хвейи касдиз ахътин хъсан, иер пишкеш гуда хъи, адакай гъеле са чан алай шейинизни ван атанвач. Ражаб вацран цѳувад юкъуз сив хвейи касдин дережа акъван виниз акъудда хъи, а касдин патавай ихътин гафар талгъана гъич са малаикни алатдач: «Мубаракрай ваз, вун къутармишнава ва хатасувилелди гаъмин я». Ражаб вацран вири йикъара сив хвейи ксариз лап еке суваб хиве къунва. Абу Гъурайрадилай ﷺ атанвай гъадисдай аквазайвал, и вацра 27 юкъуз сив хвейи касдиз 60 вацра север къур къван сувабар кхъида. Айшади ﷺ чал агакъарнавай гъадисрикай сада лагъанва: «Пайгъамбаррилай ﷺ, абурун мукъва-къилийрилай ва Ражаб, Ша'бан ва Рамазандин варцара сив хвейибурулай гъейри амайбуру вири Къияматдин юкъуз гъарат жеда». Анас ибн Малика агакъарнавай гъадисда лагъанва: «Ражабдин вацра север хуьх, вучиз лагъайтла Аллагъди ﷺ и вацра хвейи север туба хъувунин къетген жуьре хъиз къабулзава». Мусурмандин вичи авур къван гунагъар и вацра риклин сидкъидай туба хъувун, руьгъ чѳуру ниятрикайни, фикиррикай ми хъи хъувун лазим я ва

жезмай къван гзаф хъсан крар ийиз алахъна кланда. Гзаф гъадисра лугъзвайвал, Ражаб вацран йифер Аллагъдиз ﷺ ибадат авуниз, дуьаяр, зикирар клелуниз бахшна кланда. Амма Ражаб вацра авун меслят къалурзавай виридалайни хъсан кар туба (Аллагъдивай гунагърилай гъил къачун тѳалабун) авун я. Лугъуда хъи, Ражабдин вацра чилиз тумар гадарда – яни инсанди туба ийида. Ша'бандин вацра а тумариз яд гуда – яни, туба авурдалай къулухъ, инсанди хъсан крар ийиз эгечда. Рамазандин вацра лагъайтла, бегъер клватл хъийида – яни, туба авуна, хъсан крар авурдалай къулухъ, инсан Аллагъди ﷺ вини дережадиз акъудда.

Рагъаиб йиф

Ражаб вацран гъар йиф къиметлу я, гъаклани жуьмя югъни къиметлу я. Ражаб вацран сад лагъай хемис юкъуз сив хвейитла хъсан яз гъисабзава, хемис акъатай йиф, яни Ражаб вацран сад лагъай жуьмя йиф, Аллагъдиз ﷺ ибадат авуниз бахш авун меслят къалурзава. И йифел «Лайлат-уль-Рагъаиб» лугъудай тѳвар ала. Им Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ дидени буба эвленимиш хъайи йиф я. Гъаклани и

йифиз хийир-дуьадин йифни лугъуда, вучиз лагъайтла и йифиз Халикъди Вичин лукларал регъим, берекатар, хъсанвилер рактурзава. И йифиз авур дуьаяр Аллагъди къабулда. И йифиз авур клѳунай, сив хуьнай, садакъаяр гунай ва маса хъсан клвалахар авунай Аллагъди ﷺ са шумуд сеферда артух сувабар кхъида, абурун берекатар артухарда. Таржума авурла, «Рагаиб» гафунин мана ихътинди я: «Аллагъди гунагърилай гъил къачуник, Адан регъимдик, гъаклани дуьайриз жаваб гуник умуд кутун».

Аль-Исра валь-Ми'раж

Ражаб вацран 27-йиф алааматдин вакъиа хъайи вахт я, им чи Пайгъамбар ﷺ Халикъди цаварин сиягъатдиз акъудай йиф я - Аль-Исра валь-Ми'раж. Гъаниз килигна Ражаб вацран 27-юкъуз сив хуьн хъсан кар яз гъисабзава. Аль-Исра валь-Ми'раж – им Аллагъди ﷺ анжах чи Пайгъамбардиз ﷺ авунвай еке гъурмет я. Ми'раджда авайла, Пайгъамбардиз ﷺ, инсанрин акъулдивай къатлуз тежедай, гзаф алааматар акуна. Инсанри ийизвай пис ва хъсан крарай гузвай сувабарни, жазаярни Аллагъди ﷺ а чѳавуз чи Пайгъамбардиз ﷺ къалурна. Гъаклани чи Пайгъамбардиз ﷺ цаварал

алай аль-Кябе, Женнет, Жегъеннем, Арш, Курс ва маса чкаярни акуна. Гъар са цаварив агакъайла, чи Пайгъамбар ﷺ маса пайгъамбарри саламар гуналди къаршиламишзавай, ахпа адаз, арада перде авачиз, Аллагъ ﷺ акуна. Гъа и йифиз Аллагъди ﷺ мусурмандин хиве гъар йикъан ферз вад капл туна. Ахпа Мугъаммад ﷺ Буракъдал ахцукъна са легъзедин къене элкъвена чилерал хтана.

Эгер абур...

Ражаб вацран йикъаринни йиферин важиблувални къиметлувал чизвай ксари а йифер, гъелбетда, Аллагъдиз ﷺ ибадат, дуьаяр, зикирар, хъсан клвалахар авуниз бахшда. Ихътин пак йифериз акъуллу инсанри чеб Аллагъ ﷺ рази жедай тегъерда тухуда. И йифери Аллагъдиз мукъва жедай мумкинвал гузва. Ихътин мумкинвиликай менфят къачуз тежезвай, дуьньядин малди алдатмишнавай инсанар, Пайгъамбарди ﷺ лагъайвал, бахтсуз ксарин жергейра ава, абурун патажъай чавай анжах гъайиф чѳугваз жеда. Мугъаммадан ﷺ асгъабрикай сад тир Савбана агакъарнавай гъадисда икл лагъанва: «Са сеферда зун Пайгъамбардихъ ﷺ галаз сурарал фена. Пайгъамбар ﷺ садлагъана акъвазна ва клевидаказ шехъна. Акъван клевидаказ ам шехъна хъи, гъатта накъвари адан перем къежирна. И кар акур зун адан патав фена ва ам шехъунин себег вуч ятла хабар къуна, заз адаз Аллагъдин патай вагъйу атанвай хъиз хъанай. Аллагъдин Пайгъамбарди ﷺ жаваб гана: «Я Савбан, иник квайбуру (сурара авайбуру) сурун жазайрик кваз азабар чѳугвазва. Гъавилияй зун шехъзава». Ахпа Пайгъамбарди ﷺ давамарна: «Эгер абур Ражабдин вацран йикъар – север хуьна, йиферни Аллагъдиз ﷺ ибадат авуна акъуднайтла, абур и азабрикай къутармиш жедай». Къуй Аллагъ-Таалади чаз Ражабдин варз ва амай пак варцар лайихлу къайдада къиле тухудай къуват гурай! Амин.

Абдулазиз Агъмедов

МУСУРМАНРИН ТѳУЪНАР

«Хидир-наби»

Гъар йисан хъуьтлуьн эхирдай, Къибле патан Дагъустандин халкъариз «Хидир-наби» тѳвар алай хуьрек гъазурдай адет ава. Къуншийрин папарни меслятдалди клватл хъана, гъар сада вичихъ авай продукт (гатанвай къуьл, гъери, нек ва мсб.) агудна садан гъаятда, тѳурдавай иштягъ ачул жедай тѳямлу хуьрек гъазурзава. Гъелбетда, им хъсан адет я. Амма са бязибуру ам, динда гъатнавай цѳийивал я лугъзва ва «Хидир-наби» тѳуьникай къерех жезва.

Гъелбетда, мусурманрин са бязи суварар вири жемятди къейдзавайвал, и адет вирида къиле тухузвач – тѳакъат ва мумкинвал авай гуьгъуьллубуру ийизва. А карда чарасузвал авач. Тѳуьнин тѳварци чаз малумарзавайвал,

аквар гъаларай, чи ата-бубайрилай атанвай адетдин бинеда диндай къачунвай са гъихътин ятлани вакъиа ава. Гъазурзавай хуьрекдин тѳварциз («Хидир-наби») фикир гайила ам, араб чѳалай таржума авурла «Хидир пайгъамбар» лагъай чѳал я. Эгер чна диндин тарихдиз вил вегъейтла, Хидир (Хизри) ﷺ тѳвар алай пайгъамбар хъана (Шейх Саид-афанди аль-Чиркавидин

«Пайгъамбаррин тарих» ктабда адакай тамамдаказ кхъенва). Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ гъадисрай малум тирвал, Хидир пайгъамбардал ﷺ къенин йикъалди чан алама. Ам Аллагъди пайганвай рикл ми хъи авлия инсанрал гъалтзава. Лугъуда хъи, адахъ Ильяс ﷺ тѳвар алай стхани ава. Малум тирвал, Ильяс ﷺ тѳвар алай пайгъамбар хъанва ва гъадални къенин йикъалди чан алама. Пайгъамбаррикай, салам хъуй чпел, рахайтла, абур вири, тухумдилайтухумдал физвай стхяр тир. Инсанрин северай малум тирвал, Докъузпара дѳереда Хидир пайгъамбар ﷺ акурбур хъанва. Лугъуда хъи ам, хъуьтлуьн вахтунда чи дѳереда Аллагъдиз хуш луклариз аквадай. Аквар гъаларай чи жемятди, хъуьтлуьн вахт алуькълла Хидир

пайгъамбардин ﷺ тѳварцихъ а хуьрек гъазурзава. Гъавилияй, а хуьрекдиз «Хидир-наби» лугъзва. Гъа икл адакай чи дѳереда, хъсан са адет хъанва. Инсанриз жувалай къулухъ диндиз акси тушир амал (адет) тун хъсан кар я. Мугъаммад Пайгъамбардин ﷺ гъадисда лугъзва: «Ни Ислам динда вичелай къулухъ хъсан амал туртла, адаз а амалдай суваб кхъида ва гъич са зерени тѳимил тушиз ам къиле тухвайбуруз хъайи сувабдин къадарни жеда. Ни вичелай къулухъ пис амал туртла, адаз а амалдай гунагъ кхъида ва гъич са зерени тѳимил тушиз ам къиле тухвайбуруз хъайи гунагъдин къадарни жеда» (Муслим, 2348; Ан-Насаи, 2553; Агъмад, 4/357; ат-Тирмизи, 2675; Ибн Маджа, 203).

Али-гъажжи Эмирсултанов

Мусурмандин имандин бинеяр

Иман - им Мугьаммад Пайгьамбарди ﷺ Аллагьдин патай халкьдиз гваз атай гьар са гафунихь инанмиш хьун я. Мусурмандин имандихь вичин ругуд дестек ава. Эгер абурукай сад кьастуналди инкарзавай инсан хьайитла, адакай динсуз жезва, яни ам мусурман диндай акьатзава. Хатадай ахьтин гафар сивяй акьатай инсанди гьайифар чугуналди, Аллагьдивай риклин сидкьидай вичелай гьил кьачун тлалабна кланда. Ада клелзавай гафарин манадин гьавурда гьатна, шагьада мецел гьана риклини тестикьарна кланда («Ашгьаду алля иляга илля-л-ЛАГЬ, ва ашгьаду анна Мугьаммада-р-расулу-л-ЛАГЬ» - «За сад Аллагьдила гьейри мад са худани авачирди шагьидвалзава, ва мад шагьидвалзава Мугьаммад Аллагьдин пайгьамбар тирди»). Адалай кьулухь имандин вири бинейрихь ва Пайгьамбарди ﷺ гваз атай гьар са гафунихь ягьана кланда. Имандин ругуд дестекдикай «Аманту» клелайла малум жезва.

Имандин бинеяр

1. Сад Аллагьдихь инанмиш хьун.
2. Малаикрихь инанмиш хьун.
3. Ктабрихь инанмиш хьун.
4. Пайгьамбаррихь инанмиш хьун.
5. Кьияматдин йикьахь инанмиш хьун.
6. Кьисметдихь инанмиш хьун, пис ва хьсан Аллагьдин патай я.

Сад Аллагьдихь инанмиш хьун

Сад Аллагьдихь инанмиш хьун - им Адаз хас кьад чарасуз ери, кьад гьич тежер ва сад мумкин тир лишан авайди чун инанмиш хьун лазим я. И ерийриз сифетар лугьуда, абуру гьар са мусурмандин чир хьун чарасуз я.

- Аллагьдиз хас чарасуз сифетар: 1. Аваз хьун; 2. Эвел тахьун; 3. Эхир тахьун; 4. Садазни ухшар тахьун; 5. Садалайни аслу тахьун; 6. Сад хьун; 7. Виридалайни кьудратлу хьун; 8. Вири хийирни-шийир Адаз клан хьайила арадал атун; 9. Вири чир хьун; 10. Уьмуьр; 11. Рахун; 12. Вири шейэрин ван атун; 13. Вири акул; 14. Вири алакьзавайди; 15. Кландатла хийир, кландатла шийир гузвайди; 16. Вири чизвайди; 17. Чан алайди; 18. Рахазвайди; 19. Вири шейэрин ван кьезвайди; 20. Вири аквазвайди.

Гьакьикь динди ва акьулди Аллагьдихь галаз алакьалу вири сифетар тестикьарна кланда. Винидихь твар кьур ерийрилай гьейри Аллагьдихь 99 гуьзел твар ава. Абуру алава яз, Аллагьдихь анжах Вичиз хабар авай гьисабиз тежедай кьван генани чехи тварар ва ерияр ава.

Аллагьдиз хас тушир гьич виже текьвер сифетар: винидихь твар кьур сифетриз акси 20 сифет.

Аллагьдихь аваз хьун мумкин тир сифет: Вичиз клан хьайитла са кар авун ва Вичиз таклан хьайитла а кар тавун. Месела, клан хьайитла суваб гуда, таклан хьайитла азаб гуда. Гьаклини, вичиз клан хьайитла инсандиз велед гуда, таклан хьайитла гудач.

Вахтунин кьене Аллагь дегиш жезвач, я Ам патал вахтни дегиш

жезвач. Вахтар Халикьди Вичи дегишарзава (вахт чаз хас я). Эгер «Аллагь гьинава?» лагьайтла, Ам цаварал ва я маса чкада ава лугьун кьадагьа я. Вучиз лагьайтла Аллагь чун хьиз чкадихь муьгьтеж туш, Адаз бедендин паяр авач, Ам са куьнизни ухшар туш. Аллагь ахьтин кутуг тавур лишанрикай михьи я (Субгьаналлагь).

Аллагь аваз хьунин субутвал и ачух, кьайдада аваз кьвалахзавай, тажуб жедай дуьнья ва Адан яратмишунар хьун я. Чаз малум тирвал, телевизордиз, машиндиз ва я маса шейиниз ам тьукьурзавай устлар герек я. Цавар, чилер, рагь, гьетер, вацар, инсанар ва маса яратмишунар, атомдила башламишна галактикайрал кьван вири шейэри Халикь авайди шагьидвалзава. Ибур вири Аллагь галачиз чеб-чпелай арадал кьведай шейэр туш. Гьелбетда, Аллагьди абуру халкьнава ва виридал гуьзчивал тухузва.

Ахьтин аламатар акурдалай кьулухь Аллагьдихь инанмиш тушир инсан, вичин акьул инкарзавай ахмакьбурукай я.

Малаикрихь инанмиш хьун

Малаикрин гьакьиндай пак тир Кьурьанда ва якьин гьадисра лагьанва. Абуру аваз хьун гьакьикьат я. Малаикар, экуьнин нурдикай халкьнавайди, абуру михьи, гунагьсуз ва Аллагьдин гьуьрметлу луклар тирди, мусурман инанмиш хьана кланда. Абуру кьелвай Аллагьдин буйругьар кьилиз акьудзава ва Адаз гьич садрани акси жезвач. Малаикри хьвазвач, незвач, ксузвач, жинс (диши-эркек) авач ва ибадатрал гьалтайла абуру инжиклу жезвач. Цавар ва чилер абуру ацанва ва абурун кьадар анжах Аллагь-Тааладиз чизва. Абуру амай яратмишунрихь галаз рекьиди ва Кьияматдин юкьуз кьарагьар хьийида.

Мусурмандин агьадихь галай малаикар ва абурун тварар чир хьана кланда: Жабраил ﷺ Аллагьдин патай пайгьамбаррин патав кьезва; Микаила ﷺ чилел няметар ва мал-девлет пайзава; Исрафила ﷺ Кьияматдин йикьакай хабардар ийида; Азраила ﷺ инсанрин чанар кьачузва. Абуру чехи малаикар я.

Инсанрин кьуьнерал алай, пис хьсан амалар кьхьизвай Ракьиб ва Атид малаикар гьакьикьат тирди чарасуз инанмиш хьана кланда; сурун сулар гузвай малаикар – Мункарахь ва Накирахь, Женнет хуьзвай малаикрин чехиди тир Ризваняхь ﷺ ва Жегьеннемда кьайда хуьзвай малаикрин чехиди тир Маликахь ﷺ; Аршдал элкьезвай ва ам чпел алаз тухузвай маликрихь ва маса малаикрихь инанмиш хьана кланда.

Эгер квевай малаикар авайди гьинай чизватла жузуртла, куьне абурукай гьакьикьат кьхьенвай Кьурьанда ва гьадисра кьалурнавайди малумар!

Ктабрихь инанмиш хьун

Аллагьдин патай пайгьамбарриз ктабар ва луьлеяр (свитки) вуганвайди Жабраил малаик ﷺ тирди, мусурман инанмиш хьана кланда. Вири санлай 104 ктаб рекье тунвай, абурукай 100 луьлеяр хьиз ва 4 ктабар хьиз. Абурукай кьилинбуру агьадихь галай кьуд ктаб я: Таврат (Тора) – Муса

пайгьамбардиз ﷺ, Забур (Псалтырь) – Давуд пайгьамбардиз ﷺ, Инжил (Евангелие) – Иса пайгьамбардиз ﷺ ва Кьурьан – Мугьаммад Пайгьамбардиз ﷺ рекье тунвай. Луьлейрикай Адам пайгьамбардиз ﷺ – 10 ктаб, Шис пайгьамбардиз ﷺ – 50 ктаб, Идрис пайгьамбардиз ﷺ – 30 ктаб ва Ибрагьим пайгьамбардиз ﷺ – 10 ктаб рекье тунвай.

Аллагь-Тааладин ктабри инсанриз чилел герек кьайдада уьмуьр тухун чирзава ва гьакьикь диндин гьавурда твазва. Кьурьан - им вилик квай девирра рекье тур кьхьинрин мана кьватнавай Халикьдин эхиримжи ктаб я. Ам Кьияматдин югь алуькьдалди садавайни чуриз тежер, Мугьаммад Пайгьамбардин ﷺ виридалайни чехи аламат я. Аллагьдила гьейри мад гьич садавайни Кьурьандиз тешпигь, гьатта са гьвечли сура хьайитлани кьхьиз жедач.

Пайгьамбаррихь инанмиш хьун

Пайгьамбарар - ибур Аллагьдиз клани, гьуьрметлу луклар я. Абуру инсанриз дуьз рекьиз эверун патал Халикьди ракьурна. Абурукай сад лагьайди Адам пайгьамбар ﷺ, эхиримжиди – Мугьаммад Пайгьамбар ﷺ я. Вилик девирра хьайи пайгьамбарар, тайин тир вахтунда тайин тир халкьариз рекье тунвай. Амма Мугьаммад Пайгьамбар ﷺ вири инсаниятдиз ва жинерриз рекье тунвай. Ам пайгьамбаррин циргь акьалтларзавай эхиримжи гьалкьа я.

Пак тир Кьурьанда 25 пайгьамбардин твар кьунва. Мусурмандин абурун тварар чир хьана кланда ва инанмиш хьун чарасуз я: Адам, Идрис, Нугь, Пьуд, Салигь, Ибрагьим, Лут, Исмаил, Игьакь, Якьуб, Юсуф, Шу'айб, Аюб, Зулкифли, Муса, Гьарун, Сулейман, Давуд, Ильяс, Альяса', Юнус, Закария, Яхья, Иса, Мугьаммад, Аллагьдин патай салаватар ва саламар абуруз.

Пайгьамбаррин арада расулар ва набияр тафаватлу жезва. Расулар - ибур вири инсаниятдикай хьянавай, абурув Аллагьдин буйругьар ва ачух сирер агакьарзавай луклар я. Набияр – ибурни инсаниятдикай хьянавай, Аллагьди ачухарнавай сирер агакьарнавай амма дин инсанрал агакьарунин буйругь таганвай луклар я.

Пайгьамбаррин кьадар анжах тек са Аллагьдиз чизва. Алимри лугьузвайвал, абурун кьадар 124 агьзурдалай гзаф я. Абурукай анжах 313 расулар тир.

Пайгьамбарвилини гьакьикьивал субутзавайди, абурухь авай Аллагьди ганвай аламатар (муьжизатар) ва чпиз хас тир ерияр я.

Аллагьди пайгьамбарриз тамам, чарасуз абуруз хас ерияр ганва: намуслувал, гьар са шейина гьахьлувал, лап тамам гунагьсузвал, тамам акьул, Аллагьдин патай ачухнавай сирер (чирвилер) атун ва абуру инсанрал агакьарун, пайгьамбарар анжах итимар жезва ва абуру лукьиликай азадбар я.

Винидихь кьалурнавай ерийриз аксибур пайгьамбарриз гьич хас туш, абуру ахьтин лишанрикай михьи я. Дишегьлияр пайгьамбарар гьич жедач.

Ибуру алава яз пайгьамбарриз, адетдин инсанриз кутугай хьтин лишанарни хас я. Месела, фу тьун ва яд хьун, ксун, эвленмиш хьун, хьел атун (анжах Аллагь патал), галат хьун, кьиникь ва масабур. Амма абурун дережа агьадиз вегьезвай азарар абуру гьич акатзавач.

Пайгьамбарар Аллагьдиз виридалайни багьа яратмишунар я. Абурун арада расулар гзаф гьуьрмет ава. Расуларикай виридалайни кьиметлугьур: Мугьаммад ﷺ, Ибрагьим ﷺ, Муса ﷺ, Иса ﷺ ва Нугь ﷺ. Аллагь-Таалади яратмишнавайбурукай виридалайни кьиметлуди ва Адаз багьади Мугьаммад Пайгьамбар ﷺ я.

Кьияматдин йикьахь инанмиш хьун

Гьар са мусурман сурун суалрихь ва Дувандин йикьахь инанмиш хьана кланда. А Юкьуз вири инсанар Аллагьди Арасат майдандал кьватла. А вахтунда гьар са инсан вичин гунагьриз килигай гьекьеда азабдик жеда. Гьар садан амалар Мизан терездал алцумда. А Юкьуз муьминрин виликай эрчи гьиле чпин «Амалрин ктабар» вугуда ва Аллагь-Таалади абуру Вичин регьимдалди женнетдиз рекье твада. Гунагькаррив кьулухьай чапла гьиле чпин ктабар вугуда ва Аллагьди Вичин адалатлувилелди абуру жегьеннемдиз ракьурда. Жегьеннемдин винелай вегьенвай Сират муьгь, Женнет ва ана авай кьван хьсанвилер вири гьакьикьат я. Идан гьакьиндай чун, Кьурьанди ва гьадисри хабардар ийизва, анай анжах гьакьикьат жагьида.

Кьисметдихь инанмиш хьун

И дуьньяда пис-хьсан вуч хьайитлани, анжах Аллагьдин ихтияр аваз жезвайди гьар са мусурман инанмиш хьана кланда. Амма инсанриз пис-хьсан хьяди ихтияр ганва. Алемрин Халикьди инсанриз пис ва хьсан рехь кьатлуз жедай акьул ганва, чилел агьзурралди хьсан амалар чирдай ва гьарам шейэрикай яргьа жез куьмекдай пайгьамбарар ва ктабар рекье тунва. И дуьньяда хьсанвал авурдаз эхиратда гьихьтин пишкешар гьазурнаватла пак тир Ктабда Халикьди чаз лагьанва. Гьавилияй, хьсанвал ийизвайбурулай Аллагь-Таала рази я, амма пис кьвалахар акьатзавайбуру чеб Адан ажугьдик кутазва.

Али-гьажжи Эмирсултанов

Инсан яна кьин еке гунагъ я!

Инсанар диндивай яргъа хьуниз килигна алай ватхунда гзаф ягъунар, кьиникъар жезва. И кардизни гъар жуьредин себебар ава: сиясат, пул-девлет, кьуллугъ, динда ягъалмиш хьанвай дестеяр.

Инсан яна кьин бязибуруз тIветI кьейидайни туш, адетдин кIвалах хьанва. Ислам динда лагъайтIа, инсан яна кьин виридалайни зурба гунагърикай сад я. Сад лагъай еке гунагъ Аллагъдиз тай гун (ширк) ва кьвед лагъайдини тахсир квачир мусурман яна кьин я. Инсандиз неинки чарадан гъакI вичин чандизни зарар гудай ихтияр авач! Къуръанда Аллагъ-Таалади лагъанва: «Тахсир квачир са кас яна кьин вири инсаният кьейи мисал я». Яни гъакъван еке гунагъ жезва. Инсан Аллагъди ﷻ халкънавай виридалайни тамам ва Адаз виридалайни кIани махлукъат я. Адал гъил хкажунни виридалайни чIуру кIвалах я. Инсан кьиникъ гъакIни кIвачел заланзавай дишегълиди 4 варз хьанвай аял чIурунни акатзава. Вучиз лагъайтIа, кьуд варз хъайила, гъадисда лагъанвайвал аялдин кьене руьгъ твазва, адан рикIи еке инсандин рикIи хъиз кIвалахзава, адал чан акъалтзава. Ам чIурунни карда иштирак авурбуруз виридаз еке гунагъ жезва. Идалайни гъейри 40 югъ ва адалай гзаф вахт хьанвай аял кьене авай папа итимдиз яб гана кIандач, эгер ада ам чIура лугъузватIа. Вучиз лагъайтIа, халкъ авунвайдаз яб гана Халикъдиз аси жедай ихтияр чаз авач. Эгер дидебуба кьведни рази ятIа ва дидедиз адакай зарар жедачтIа, 40 югъ жедалди аял чIурун гъарам туш, амма меслят кьалурзавач. 40 йикъалай гзаф вахт хъайила ам чIурун гъарам я

(анжах духтурри веледиккай дидедиз зарар жеда лугъуз делилар гъуналди тестикъарзаватIа, ихтияр ава), 4 варз хъайидалай кьулухъ чIурайтIа, ам инсан яна кьейи мисал жезва. КIвачел заланзавай, жуван ва я тахъайтIа аялдин патахъай кичезвай дишегълидиз шариатди сивер хуьн тийидай ихтияр гузва (амма ахпа абур кьаза хъувуна кIанда). Идалайни гъейри, эгер духтурди адаз сивер хуьн кьадагъа авунватIа, аялди зарар жеда лагъана, амма ада яб тагана абур хвена ва нетижада аял адакай хкатнатIа, а дидедиз гунагъ жеда (эгер 4 вацралай гзаф муддат тиртIа, лап еке). Жува-жуваз къаст авуна кьейидазни чара кас яна кьейи хътин еке гунагъ жеда. Инсан вич вичин бедендин

иеси туш, ам Аллагъди чаз и дуьньяда яшамаш хьун ва сувабар къазанмишун патал улакъ хъиз вахтуналди ганва, гъавилий гъатта пIапIрусни чIугун мусурмандиз ихтияр авач, вучиз лагъайтIа адакай бедендиз зарар ава. Инсан яна кьинин патахъай Пайгъамбарди ﷺ икI лагъанва: «Са кас яна кьинин гунагъдила Аллагъдиз вири дуьнья терг авун регъят я». Алай вахтунда Исламдикай далда кьунвай «Аллагъу акбар» лугъуз гъарайиз тахсир квачир инсанар ягъиз рекъизвай, хъиткъинарзавай гъарамзадаяр пайда хьанва. Чи бубайрин мисалда ахътинбурукай икI лагъанва: хипен хам алай жанавурач. Абуру Исламдиз гузвай хътин зарар халис имансузривай гуз жезвач.

Вучиз лагъайтIа, абуру чи дин кьеняй чукIурзава. Килиг гъа, абуру куьн ва куь мукъвабур алдатмишар тавурай. Абуру ийизвайди мусурмандиз кутугнавай кIвалах туш. Аллагъ-Таалади мусурмандиз гъатта кичIе гунни кьадагъа авунва. Гъадисда лагъанва: «Мусурман стхадал чукIул туькIуьрай касдиз ам вахчудалди малаикри лянет, пис дуьа ийизва». Лугъузва хъи, кичIе гайиданни ва низ кичIе ганатIа гъадан кьведанни иман тIимил жезва. Гъавилий мусурмандиз гъатта кичIе гудай ихтияр авач. Мад лагъанва Пайгъамбарди ﷺ: «Мусурмандиз кичIе гумир. Ам еке зулум я». Мусурмандиз гъакI кичIе гун ихътин еке гунагъ хъайила, бес мусурманар хъиткъинарзавайбуруз гъихътин гунагъ хъурай?! Къуръанда лагъанва (мана): «Къасухдай мусурман яна кьейиди Аллагъдин лянетдик жеда ва адаз гъамишалугъ Жегъеннемин азаб гуда». Мусурмандиз гъамишалугъ азаб гудач лагъанва, им а касди гъамишалугъ азаб гун лайихлу тир гунагъ авуна лагъай чIал я, я туш хъи мумкин я ам и дуьньядила имансуз яз фин ва ахпа адаз гъамишалугъ Жегъеннемин жеда. Аллагъди Вичи хуьрай! А ягъалмишбуру мусурманар имансузвиле тахсирлу ийизва ва ахпа абурун девлетар, чанар чпиз гъалал я лугъузва. Гъадисда лагъанва: «Мусурмандиз «эй, имансуз (кафир)» лагъайди вич имансуз жезва». Яни ам вич диндай акъатзава. Къуй Аллагъ-Таалади чун вири писвилерикай хуьрай! Амин.

Юсуф-гъажу Къурбанов,
Мегъарамдхуьруьн район,
Чепелрин имам.

ХЪСАН КЪИЛИХ

Адалатлугъурун кьилих

Нефс михъи авун

Квез чир хъухъ, нефс нурдин ва мичIивилин пердейри элкьвена кьунва. Гъа и пердейрикай нефс михъун патал муьридди адахъ галаз женг чIугун ва вири кIвалахар адаз акси яз авун лазим я. И карда виридалайни кьилинди - нефс вич вердиш хьанвай гъевесрихъай галудун ва гъамиша адан ашкъидиз акси яз авун я. Куьне фикирмир нефс анжах акьулдин куьмекдалди регъятдаказ михъиз жеда лагъана, бязи философри фикир авурвал. Гъакъикъатда нефс михъун беден сагъарун хъиз я. ГъикI пис начагъдаз хъсан тежриба авай, бажарагълу духтурдин гъилик квачиз дарманар ишлемишдай ихтияр авачтIа, гъакI нефсни анжах Пайгъамбардин ﷺ ва я гъа рекъай тежриба авай вали касдин гъилик кваз михъиз жеда. РикI сагъар тавунмазди нефс сагъ жеда лагъана умуд кутамир, рикI инсандин бедендин пачагъ хъиз я. Пачагъдин кьилихар хъсан хъайила, пачагълугъда авайбуруни хъсан жеда. Гъакъикъатда нефс сагъарун четин кIвалах я. Са сеферда дарман ишлемишуналди мурад кьилиз акъатдач. Вучиз лагъайтIа ам кьенерар галачиз

сакIани рекъив кьвен тийидай (терс) гъайвандиз ухшар я.

Нефс михъун патал пуд куьлег

Гъакъикъатда нефс муьтIуьгъ жезвайди я пуд шейиниз: Сад лагъайди, нефс лезетрикай ва кIани затIарикай магърумарун. ГъикI

терс гъайван адан алаф тIимиларайла муьтIуьгъ жезватIа, гъакI нефсни адаз кIандай шейэр гун тийидайла муьтIуьгъ жезва. Кьвед лагъайди, четин ибадатдал ам машгуларун. Терс гъайвандин алаф тIимиларайла ва кIула залан пар турла, адаз кьуват амукъдач, нетижада ам иесидиз табий жеда. Нефсини вични

гъакI тухузва. Пуд лагъайди, Чехи Аллагъдивай адахъ галаз тухузвай женгина куьмек тIалабун, адаз ялвар, минет авуналди. ГъикI хъи, нефс Ада Вичи халкънава ва Адаз нефсинин гъакъикъат ва гъал чизва. Квез чир хъухъ, Аллагъ-Таалади чаз нефсинихъ галаз женг тухудай рехъ кьалурна ва ам михъдай къайдаяр чирна. Эгер инсандиз духтурди адан рикI алай са тIуьн немир лагъайтIа ва ам тIуьртIа бедендиз жедай зарардикай хабар гайитIа, вичин нефсиниз кIанзаватIани ада ам недач, нефсинихъ галаз женг тухуда. Бес му'жизатар (керематар) кьалурнавай пайгъамбаррин гафари ва Аллагъ-Тааладин Каламди ваз тамам акьулни чирвилер авачир духтурдин меслятдилайни тIимил эсер ийизвани?! Нагагъ инсандиз вуч пис ва четин ятIа чизвайтIа: нефсиниз кIандайвал тавун, я тахъайтIа Жегъеннемин цIа кун!

Шейх Агъмад-гъажу Абдулаев
Дагъустандин Муфтий.

«Адалатлугъурун кьилих» ктабдай.

КъатI ама.

Жигъаддин гъавурда дуьз акьун

4 «инсанар» лугъудай гафунин манада вири инсанар авач, а гафар Пайгъамбарди ﷺ анжах Аравиядин полуостровдал алай динсуз арабрихъ элкъвена лагъана, абуру лагъайтга са шумуд сеферда мусурманриз акси яз дявеяр авунай» (Ибн Гъажар аль-Аскъалини «Фатгъ аль-бари», 12-том, 279-чин).

Мугъаммад Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Вичин эменнидин, руьгъдин ва мецин куьмекдалди динсузрихъ галаз женг тухуз чалишмиш хъухъ», яни гъадисда ачухдиз илимдинни-диндин, эвер гунин куьмекдалди женг тухуниз эвер гузвайди къалурзава.

Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Я инсанар, душманрал туьш хъун клан жемир, къутармиш хъун ва саламатвал Аллагъ-дивай тгалаба» (аль-Бухари, №2965; Муслим, №1742). Гъасан аль-Басриди лагъана, яни душмандихъ галаз туьш хъунин къастунин къадагъавилелай гъейри, а гъадисдай генани кьве кас сад-садахъ галаз ягъунриз экъечлунни къадагъа яз гъисабзава.

Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Эгер куь жемят чуьлурунин къастуналди, куьн са касдиз акси хъуниз эверзавайди атайтга, ам яна йикъ» (Имам ан-Навави «Шаргъ Муслим», 12-том, 232-чин). Гъавилияй, мусурманрин арада фитнеяр ва къал кутуналди, са мусурманри муь-куьбур динсузвиле тахсирлу авуналди,

мусурманар сад-садаз акси акъвазарунин нетижада кьве патахъ чара авун, къиникъин жаза гузвай гунагърихъ галаз гекъигзава.

Абдуллагъ ибн Амра ахъайзава, яни са инсанди Пайгъамбардивай ﷺ жигъаддиз фидай ихтияр къачуна. Пайгъамбарди ﷺ адаз лагъана: «Ви диде-бубадал чан аламани?». Инсанди «Эхъ» лагъана жаваб гана. Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Ви жигъад абуруз къуллугъ авун я» (Аль-Бухари, №3004; Абу Дауд, №2529). И гъадисди инсандиз вичин уьмуьр дуьздаказ кьиле тухуниз куь-

мек гузва. Женнетдиз физ чалишмиш хъанвай инсандиз ам регъятдиз жагъ-ида, Мугъаммад Пайгъамбардивай ﷺ гъадис атанва эхир: «Женнет вичин дидедин кивачерик кьва».

Пайгъамбарди ﷺ лагъана: «Ни ачух тушир (буьркъуь) пайдахдик женг тухванатга... ва кьенватга, ам авамвиллин ажалдик кьена» (Муслим, №1848). Буьркъуь пайдахар, твар алачир дестеяр, фикирна жагъурнавай тварар алай дестейрин малум тушир амирар, хъсан кивалахрин буш хиялар гъизвай гъар са шей, гъакъикъатда им садан

амалдар эмир я. И гъадисдин гъакъиндай Имам ат-Тыбиди лагъана: «Гъадисда, ам гъакъикъат яни тахъайтга ягъалмишвал чин тийиз, са гъихътин ятлани кардал элкъвенавай инсанрин метлебдикай лагъанва» (Гъасан ат-Тыби «Шаргъ аль-Мишкъат», 7-том, 223-чин).

Дяведин жигъад башламишун патал къилин ва тек са себеб – им дяве гъаз атай душман я, амма динсузвилехъ галаз саклани алакъалу туширди, генани кьейдун лазим я. Жигъад лугъудай гафуна тек са дяведин мана авач. Аллагъдин дин раижун патал ишлемишзавай гъар са кьайда – им жигъад я. Амма алай вахтунда инсанрив гъакъикъи дин агакъарун патал ислягъвилелди ишлемишдай кьайдаяр гъаф ава, мессела, СМИ, интернет ва мусурманрин чирвилерин дережа хъажун. Дяведин жигъадди лагъайтга инсанар акси яз чирвилеривай яргъа ийизва.

Къуй Аллагъди чун, чи мукъвабур ва вири риклин сидкъи авай мусурманар, ягъалмиш инсанрин фитнедикай ва писвиликай хуьрай. Къуй Аллагъди чун дуьз рекъел мягъкемаррай. Эхирдайни, Шукур хуьй Аллагъдиз алемрин Халикъдиз! Салам ва салават хуьй Мугъаммад Пайгъамбардиз, адан хизандиз ва асгъабриз!

Али-гъажжи Эмирсултанов

АРИФДАРВАЛ

Чи халкъдин камаллу мисалар

Гъар са халкъдихъ камаллу гафар – мисалар ава. Чи лезги халкъдин мисалриз нагагъ килигайтга, абурукай гъафбур Ислам диндай атанвайбур я. Им – алаамат жедай кар туш, вучиз лагъайтга чи ата-бубаяр чпин уьмуьр Исламдихъ галаз къадаивал тухуз алахъзавай инсанар тир. Акъалтзавай несилриз ихътин багъа тарсар – мисалар тур чи бубайрилай Аллагъ ﷻ рази хъурай! Гъар са мисал кьелна, адаз дикъетдивди фикир гана, адан гъавурда акъаз алахъун лазим я.

Эвел алатай нумрайра

Дана хайи кал нехирдин кивенкьве аваз хкведа. Данадив мамар жакъваз тада регъуьдиз нек атурай лугъуз. Данади гъарайналди кал нехирдай хкведач. Дана кьейи кали нек гудач. Дустагъдиз фидай рехъ гъаф гъяркъуь жеда, экъечдай рехъ дар. Динживилиз ахвар, затгъ жакъваз сувар. Дуьз лугъуз кландачтга, тапарар къванни ийимир. Дуьньяда сад хъсанвал, садни писвал амуькъа. Дуьньядин мал дуьньяда амуькъа. Дуьньяда виридалайни четинди ахмакъ гъавурдик

кутун я. Дуьнья фана я, садазни тахъай. Душмандин кьинехъ ягъамир. Дана къаткай чкадилай яц къарагъна. Далу галай кицли жанавур басмишда. Дана члехи жеда, цур члехи жедач. Дана гана деве маса къачуна. Дана хвейиди члеме жеда. Дана епинамаз, аял къепинамаз вердишара. Дарвилехъ гегъеншвални жеда. Дарвили кесиб дагъдиз акъудда, девлетлуди арандиз. Дарман авачир дерт авач. Дуьз гафуни рикляй тлеквен акъудда. Жанавурди тухвайди садакъадай гъисабзава. Жанавурдал хъб тапшурмишна. Жанавурдин шарагдикайни жанавур жеда. Жанавурдини хпе са вирай яд хъвадач. Жанавурдиз вичин къуват чидач. Жанавурдиз ни къведач, къведайтга ада хпер тадачир. Жанавур къуьзуь хъайила кицлиз элкъведа. Жанавурди шарагар хадайла рагъ аваз марф къвада. Жанавур цлуь эгечдач. Жанавур фуруз аватайла, хпекай вичиз стха къада. Жанавурдинди мичли марф къвадай йифер я. Жанавурдин сиве гъатай кларабрини ван хъийидач. Жафа чуьгурди зун хъана, кар авурди ваклан хва. Жафа чуьгун тавунмаз, сафани аквадач. Жагъайди акьуллу я, квадарайди ахмакъ. Жуван сарфа масадав вугумир. Жуваз писвал авурдаз жува хъсанвал ая. Жуваз къаст авун инсанвал туш. Жуван къапунавайди аквадач, масадан тлурунавайди аквада. Жуван мез жуваз бала я. Жуван перем жуваз мукъва я. Жуван тадарак гъилий ахъаймир. Жуван кивачин клан эгъуьндайбур жуван кивалай акъатда. Жуван вац жува члехи авуна кланда. Жуван кьел жуван хамуниз язава. Жуван гъилив эциг тавур шейинив кьамир. Жуван гъалал пуч ийимир.

Жуван ихтибар ахъаймир. Жуван тариф ийидайди ахмакъ я. Жуван тай ахтармиша. Жуван тариф паталлайда авурай. Жуван ва дустунин душмандикай сад хъиз игътият ая.

Жувалай члехи къванцелни меслят гъваш. Жувахъ шехъдайди жуван кьве вил я. Жувахъ ялдайди жуван кьве гъил я. Жегъеннемдин цлалай, элдин тегъне къати я. Жув буба тахъанмаз, бубадин къадир чир жедач. Жув класдай гъуьлягъ жуван яклай экъечда. Жув тийижирдаз жуван бубани чир жедач. Жув патал чарадан вилериз руг кивахъмир. Жува члехи авур бармак жуван вилера гъатда. Жува эгъуьнай фуруз жуван аватда. Жуваз даклан кивалах масадазни ийимир. Жуван кендирагъ, жуван нерал хъана кланда. Жуван къадир авачирдаз масадан къадирни жедач. Жемятдиз клан хъайила, Шалбуз дагъ къачуна Кетин куквал эцигда. Жемятдин къажгъан муркдални ргада. Жунгавдикай яц хъун патал ам цан цадалди эрчи пата кутлунда. Жендеқдал алай кицли — кицли агуддач. Жегъилриз шадвилер, къуьзуьбуруз чайни шекер.

Къатгъ ама.

Жинеррин зарардикай жув гьикI хуьда?

ДУГЪРИДАННИ, ШАЙТАНДИЗ ВА АДАН КЪУШУНРИЗ КУЪН АКВАЗВА, ГЪА СА ВАХТУНДА КВЕЗ АБУР АКВАЗВАЧ

«Шукур хьуй Аллагъдиз, алемрин Раббидиз!» - гъа и гафарилай башламишзава «аль-Фатигъа» сура. И аятдай чаз инсанрин алемдилай гьейри маса алемар авайди чир жезва. Жинерар авайди Пак Къуръанда ачухъдиз лагъанва (мана): «За инсанарни жинерар Заз ибадат авун патал халкънава» («Аз-Зарият» сура, 56-аят).

Жинерар чилел яшамиш жезва. Амма абур инсанриз аквазвач. Жинеррин гьакъиндай инсанри мукьвал-мукьвал ихътин суалар вугузва: «Жинерар гьихътинбур я? Вучиз абур инсанриз зарар гузва?» И суалриз чун Къуръандал ва Пайгъамбардин ﷺ суннадал бинеламиш хъана жавабар гуз чалишмиш жеда. Къуръанда жинеррикай ахъайзавай ихътин аят ава (мана): «Жинеррин ата-буба – иблис За гум авачир цукай халкънава» («Аль-гъижр» сура, 27-аят). Амма жинерар авайдан чалахъ тежезвайбурни ава. Мусурмандихъ ихътин шак хъайитла, ам гъатта диндай акъатун мумкин я. Вучиз лагъайтла абур авайди Къуръанди ва Пайгъамбардин ﷺ гъадисри тестикъарзава. Жинерри инсандиз зарар гун, адан къене гъатун мумкин я. Аллагъдин ﷻ зикир келзавай касдикай жинерар цухъай хъиз катзава.

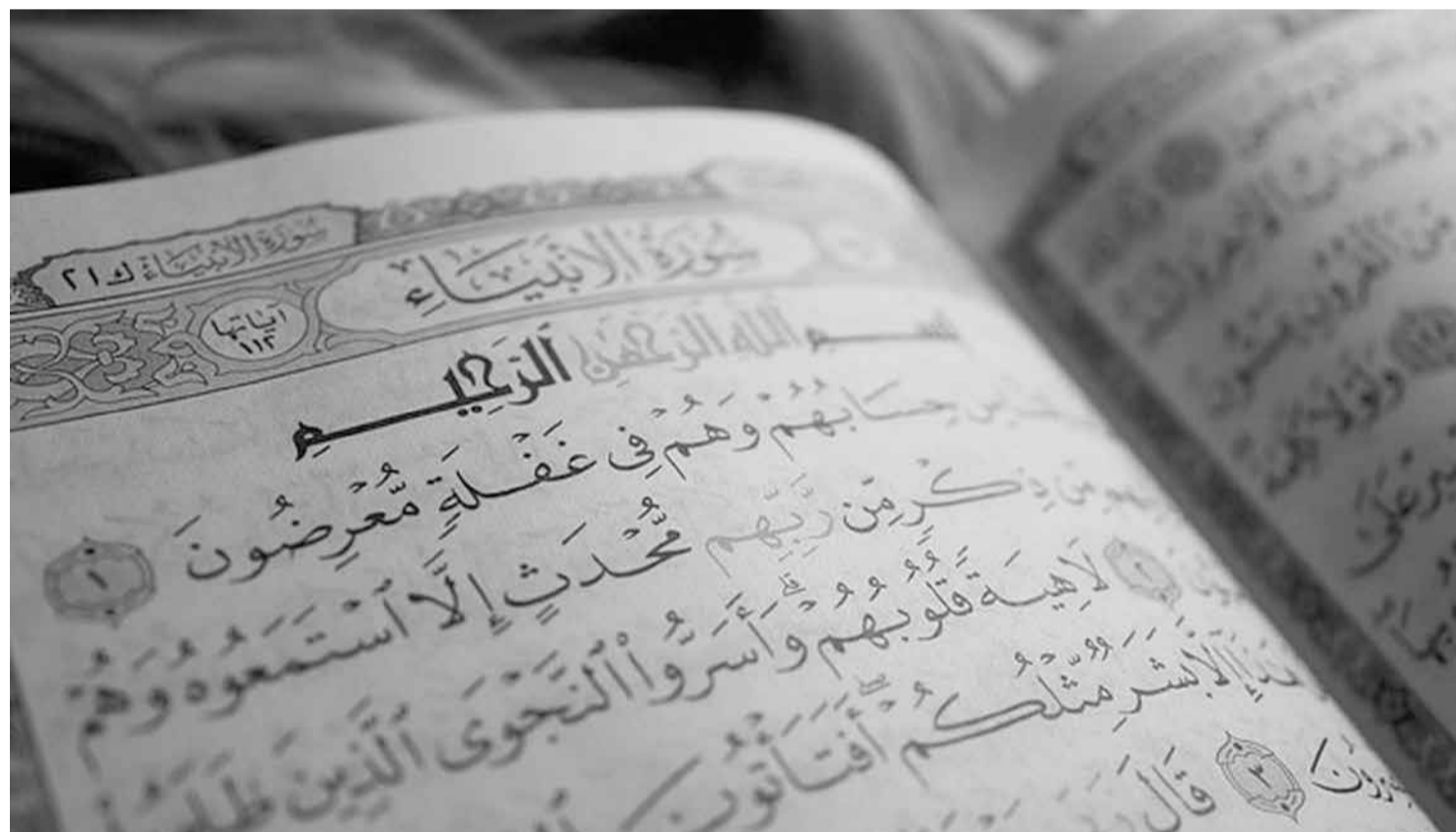
Куьрелди лагъайтла, жинерриз инсанриз хъиз хъсан ва пис кваллахар хкъдай мумкинвал ганва, ибадат авун абурун хиве тунва. Абур иблисдин веледар я. Абурун арада иман гъанвайбур ва кафирар ава. Аллагъ-Таалади Пайгъамбардиз ﷺ абуроз диндиз эвер гун буйругъзава (мана): «Лагъ, я Расул: «Заз вагъйу авунва за келзавай Пак Къуръандиз жинеррин са дестеди яб гун патал, ахпа абур чпин халкъдиз лугъдайвал: «Гъакъикъатда, чаз ажайиб Къуръандин ван хъана» («Тафсируль-Джалалайн», «Аль-жинн» сура, 1-аят). Иниз килигна, Къияматдин юкьуз абурозни гъисаб-суал ийида. Жинерар инсанар яшамиш жезвай чкайра яшамиш жезва, абуроз чун аквазва, амма чаз абур аквазвач. Аллагъ-Таалади лугъзува (мана): «Дугъриданни, шайтандиз ва адан къушунриз куън аквазва, гъа са вахтунда квез абур аквазвач» («Тафсируль-Джалалайн»). ГъакI ятгани, абурун вилерикай, абурун зарардикай чуьнухъ жез инсандилай алакъзава. ГьикI? Парталар алукидайла, абур хутундайла, тлуьн недайла ва я маса кваллахар ийидайла Аллагъ ﷻ рикел гъана («Бисмиллягъ» лагъана) кIанда. ИкI авуртла, аданни жинеррин арада перде жеда ва жинерриз инсан аквадач, зарар гуз жедач. Аллагъ ﷻ рикел алаз, яни «Бисмиллягъи-р-рагъмани-р-рагъим» лагъана кваллиз гъахъайла, шайтанди вичин къушунриз лугъзува: «Къе куън ксудай чка амачиз амукъна». Эгер инсан кваллиз Аллагъ ﷻ рикел алачиз гъахъайтла, шайтанди лугъзува: «Къе чаз ксудай чка ава». Эгер инсанди Аллагъ ﷻ рикел алачиз тлуьн нез эгечлайтла, шайтанди лугъзува: «Къе чаз тлуьнни гъатна». Гъа икI, шайтан инсандихъ галаз Аллагъдин ﷻ тIвар къун тавуна ийизвай вири кваллахра шерик хун мумкин я, гъатта месин

алакъайрани. Гъакни чиле авай теквенриз, хъиткьерриз цвар ягъуникай жув хвена кIанда, ахъгин чкаяр жинеррин кIвалер я лагъанва. Мад, абур чиркин, къацIай чкайра, гъажетханада яшамиш жезва. Гъавилай Пайгъамбарди ﷺ чаз гъажетханадиз гъахъдайла ихътин дуьа келун буйругънава: «Я Аллагъ, зун эркек ва диши жинеррин зарардикай хуьх». Аллагъ-Таала рикелай алатна дуьньядин няметрихъ галтугъзавай, нефсинин гъевесриз табий жезвай касдиз жинерри неинки зарар гун, гъакни ам чуьнуьхун мумкин я. Умар асгъаб ﷺ халиф тир вахтунда жинерри са инсан чуьнуьхна ва ам абурохъ галаз пуд йисан къене яшамиш хъана. Инсанрин килив хтайла, ада вич кафир-жинерри чуьнуьхкай ва мусурман-жинерри абурохъ галаз гъазават авуна вич азад авур къайдадикай ахъайна. Идакай «Сунан аль-кубра лиль Байгъакъи» лугъудай ктабда лагъанва.

Гъакни къейд ийиз кIанзава хъи, алай

Жинерар акаатай кесибди вуч авун лазим я къван? Гъелбетда, шариатдин сергъатрай экъечI тавуна вири дарманар ишлемишна кIанда. Жинерри гузвай зарардикай хуьн патал чаз Къуръан ва Пайгъамбардин ﷺ сунна ава. Аллагъ-Таалади Къуръанда лагъанва (мана): «За Къуръанда инсан азаррикай сагъар хъийизвай аятар ракъурзава». Гъавилай жинерар акатнавай инсан Къуръандин куьмедалди сагъар хуьвуна кIанда. Са гафуналди, хуьруьн имамдин килив фена адавай меслят тIалабун хъсан я. Жинеррихъ элкъвена куьмек тIалабдай ихтияр авач. Ислам къведалди инсанри жинерривай чеб инсанрин ва жинеррин зияндикай хуьн тIалабзавай. Идакай Къуръанда лугъзува (мана): «Инсанри жинерривай чеб хуьн тIалабзавай, гъавилай жинерри абуроз генани гзаф зулум ийизвай» («Аль-Жинн» сура, 6-аят). И аятдиз баян гайи алимири лагъана хъи, Ислам къведалди арабрис адет авай: рекъе авайла йиф алукайла абур жинеррин чехидавай куьмек

къуршахар къуна ва инсан гъалиб хъана. Инсанди адаз лагъана: «Вун аскан ва яхунди я, ви гъилер кицIин пацариз ухар я. Вири жинерар вун хътинбур яни?» Жинерди жаваб гана: «Ваъ, Аллагъдал кьин хуьй, абуроз килигайла зун къуватлу я. Ша чна мад къуршахар къан, нагагъ и сефердани вун виклегъ хъайитла, за ваз хийир гудай са шей чирда». Инсан рази хъана. Къвед лагъай сефердани асгъаб гъалиб хъана ва жинерди лагъана: «Ви кIвале аят «аль-Курси» кIела. Ам са сеферда кIвале кIелайтла, пакад йикъан экуьндалди шайтандивай аниз гъахъиз жедач» (ад-Дарими). Аят «аль-Курсидин» гъакъиндай Пайгъамбарди ﷺ гъакни лагъанва: «Аят «аль-Курси» кIелай кас экуьндалди Аллагъди ﷻ хуьда ва адав шайтан агатдач» (Бухари). Эхирдайни «Табакъат имама Агъмад» лугъудай ктабда кхъенвай са къиса гъиз кIанзава. Са сеферда имам Агъмадан килив къалабулукъ квай са кас атана. Ада имамдиз жинерар акатнавай рушакай ахъайна ва адаз

вахтунда са касдик жинерар акаатайтла, адан мукъва-кылияр гъасятда суьгъурчийрин килив катзава. Суьгъурчиди гъа арада жинеррин къебиладин чехидавай куьмек тIалабзава, гъа идалди ам диндай акъатзава. Инсанар чпин патав къведайвал суьгъурчийри къасухъдай абурал жинерар, суьгъур ракъурун мумкин я. А жинерар суьгъурчиди вичи ракъурнавайбур яз хъайитла, адавай инсан сагъар хъийиз жеда. Нагагъ жинерар маса суьгъурчиди ракъурнаватла, абур адаз муьтлуьгъ жедач ва начагъ касдин къеняй экъечIни ийидач. Квез чир хуьх, шайтанрикай вичин къанюм авунвай кафирдивай куьмек тIалабзавай инсанди лап зурба гунагъ ийизва, ам и ва агъа дуьньяда Аллагъдин ﷻ кIеви азабдиз лайихлу жезва. Пайгъамбарди ﷺ лагъанва: «Суьгъурчидин килив фена ада лагъай гафарин чIалахъ хъайи инсан Мугъаммадаз ﷺ ракъурнавай диндай акъатда».

тIалабдай ва икI лугъудай: «Зун и кIамун жанабиди (жинерди) маса шейэрин зарардикай хуьзва». Инсанриз чпихъай кичIезвайди акурла, жинерри абуроз генани гзаф зарар ва кичIерар гузвай. Амма гъар са мусурмандиз чир хун лазим я хъи, Аллагъдиз ﷻ кIан тахъайтла, адаз гъич садавайни я хийир, я зарар гуз жедач. ИкI хъайила, жинеррикай виридалайни хъсан дарман Къуръан келун, мукьвал-мукьвал зикир ва дуьа авун я. Гъакни веледар жинеррикай хуьн патал абур йиф алуказавай вахтунда куьчедиз ахъайна кIандач. Чаз уьмуьрдин тежрибадай аквазвайвал, гзаф пай вахтара жинерри инсанрал йифиз гъужумзава. Гъавилай Пайгъамбарди ﷺ лугъзува: «Куь аяларни галаз куьн йифен сифте кыляй кIвалера акъваз, и вахтунда жинерар чIизва». Ибн Масуда ахъайна: «Пайгъамбардин ﷺ са асгъабдал жинеррикай сад дуьшуьш хъана. Абур къведа

вуч ийида лагъана меслят тIалабна. И арада имам Агъмад вичин кIвачин къапар хутунна а касдив вугана ва лагъана: «А руш авай кIвализ алад, адан килихъ ацукъ ва жинердиз Агъмад ваз ихътин суал гузва лагъ: «Вуна вуч хкъзава: и рушан къеняй экъечIун ва я кIвачин къапаралди пудкъанни цуд сеферда ви хъвехъ ягъун?» А кас рушан кваллиз фена ва имамди лагъайвал авуна. А рушан къене авай жинерди жаваб гана: «Имамдин буйругъдиз зун муьтлуьгъ жезва. Зун экъечIда, дугъриданни, ам (имам Агъмад) Аллагъдиз ﷻ муьтлуьгъ хъанва, Аллагъдиз ﷻ муьтлуьгъ хъайи касдиз вири муьтлуьгъ жезва». ИкI хъайила, гъурметлу стхярни вахар, квез чир хуьх, Аллагъдиз ﷻ муьтлуьгъ хуьнихъ ва Адахъай кичIе хуьнихъ галаз и дуьньяда авай гъич са шейни гекъигиз жедач. Къуй Аллагъди ﷻ чун жинеррин зарардикай хуьрай! Амин.

Ибрагъим Ибрагъимов

Исламдин эдебиятдин багълара

Ас-Саламу алайкум, мусурман стхярни вахар!

Гъажимегъамедов Гъажикъасум-гъажин,
Мегъарамдхуър.

Аллагъдини негъда вун!

Вуна яб це дуст гила,
Дикъетдивди иердиз,
Дуъзвал чна гъиле къуна,
Веъгедайвал терездиз.

Ужагъар чи сад-садавай,
Са шумуд верс яргъа я,
Вучда чна и къалдикай,
Ислягъвал чаз багъа я.

Кукъварайла къуншидин вар,
Рикъиз зи, лап тлар хъана.
Гъикъван къанда ваз чуру кар,
Яргъал тир яшар хъана.

Чуру фикир къиле туна,
Вучиз гана вуна зарар?
Инсанвал гъич квачиз зерре,
Экъисзава чаз сарар.

Яргъал дустар хъсан я хъи,
Арада гъурмет аваз,
Къачунва хъи вун нефсини,
Ийизвай туъгъмет такваз.

Жагъунарни вар кукъвариз,
Веъгезва вуна саларал,
Къанзава ви алчах рикъиз,
Дуъньяд винел агъавал.

Ужагъар – яшамиш жезвай чкаяр,
къвалер.
Верс – мензил алшумзавай уълчме,
са километр къван мензил.

Аллагъ сабурулу я!

Дурум гана агатнавай дердериз,
Фикир гадара, рикъле авай зегъерлу.
Вахт хъайила, экв хкидай вилериз,
Аллагъ я чи, виридалайни сабурулу.

Куъмек жедач, бендериз гъич садазни,
Заз чидайвал квез виридаз аян я,
Хабар къадач дердиникай садани,
Гъар са касдиз вичин парар залан я.

Мийир куъне сада-садал пехилвал,
Пехъи яз нефс пара девлет къан хъана.
Зун амач къе, квез гузва и суал,
Де лагъ гила, и дуъньядикай низ хъана?

Гъар са касдиз и дуъньядал ганва вахт,
Фагъумайла, виридалайни куъруъ тир.
Аквар гъалда заз чидайвал ам я бахт,
Беден хъунухъ, гунагъ квачиз михъи тир.

Къватл хъайила килиг куън зи бедендиз,
Рахазмач рикъл, гъилерини хъизмач,
Кесиби я зун, мал-девлетни гумачиз,
Паб-аялни, хва-стхани ахквзмач.

Эй инсанар! Яргъибур тир зи фикирар,
Хъийида лугъуз гзаф крар зуладди.
Руъгъ вахчуна, мукъвал хъана мензилар,
Къванер хъиз амукъда хъи хурал зи.

Килигна куън, мичли суруз физва зун,
Ахкван тийир мукъва-къили гъич са кас.
Захъ мез амач, акъваз хъанва зи рахун,
Къадардалди зун рекъидай хъана вахт.

Йигиндаказ тухвайла зун сурухъди,
И арада куъне къиникъ къатлуда,
Эверайла идарадиз дуванбегди,
Суал гайла даматарар зи хъуткъунда.

Тади гъалда камар къачуз суралай,
Ярар-дустар дараматдал хкведа.
Хъайи и кар алатда фад рикъелай,
Багъри вири сабурулу яз хъуъреда.

Эй дуст!

Жегъил вахтар фад фена чи алатна,
Гимишдин ранг яна чулав чларариз.
Фагъумайла рикъелай ухъ алахъна,
Вил веъгейла, и дуъньядин гъалариз.

Шалбуз дагъни живедик ква, къакъан я,
Салам гана гъил вугъува гъетерив.
Живедин сир къайивал я, залан я,
Гъикъ ятлани сабурузава шейхери.

Абурулай чун аватлани агъада,
Килиг дуст, фад аквада Худагиз.
Авур тлеат сад Аллагъди къабулда,
Сувабар чи, яда тадиз харадиз.

Шумудни сад и дуъньядал къекъвена,
Къене туна чпин рикъин сир тагай.
Рикъл михъи тир мергъяматлу гъалтуъ чал,
Жедай крар лугъурвал чаз дегънедай.

Мусурманвал, инсанвал я герекди,
Чун сад-садав агатайла хъунухъ хуш.
Са ризкъи я чна санал недайди,
Гъавурда гъат зибуру гъакъан гафар туш.

Чун хътинбур агъзурралди ава мад,
Яшар хъана, гъахълувили рекъеваз.
Абуруз чизва и дуъньядин ширин дад,
Къуъзуъ хъана чулав чларар рехи яз.

Чун амукъдач, шиирар чи амукъда,
Геж къуъзуъ жер, къакъан, мягъкем дагълар хъиз.
Эхир абуру чпин сирер ачухда,
Герек къведа, зи халкъариз гатфар хъиз.

Яшамиш жез къанда гзаф йисара,
Къандач рикъиз ярх хъана физ ахвариз.
Фана дуънья: вун чаз карвансара я,
Къвез хъфидай шумудни сад илифиз.

Яб це вуна: вацлар, гъуълер рахада,
Сад Аллагъдин эмир хъана члалалди.
Ахъай вилер, килиг вазни аквада,
Фимир патав, тухун тавуъ завалди.

Агъзур йисуз хъайитлани яшамиш,
Йиф алатна, пакадин югъ къан жеда.
Инсанар я, гъар са нямет нез вердиш,
Вири амаз рекъидайди чан жеда.

Чуру тарсар жуван мецъай лугъумир,
Рахух дуст вун, келимаяр меслятдин.
Йикъан къарай, йифен ахвар атлумир,
Сабуру ая, геж хъайитлан са сятдин.

Инсандин нефс жедай затл я лап пехъи,
Девран вилик фикир тийиз гъалайла.

Тахъурай дуст, экуъ йикъакай мичли йиф,
Ахпа вучда, девлет михъиз чалайла.

Чил юзана дагълар михъиз чккъида,
Мус жедагъла, ам я Аллагъдин сир.
Дуст: чир хъухъ ваз и дуъньядай чун фида,
Ахпа жеда чи къведанни эхир.

Карвансара - карван ял ягъиз акъваздай чка.

Иблисдивай яргъа хъухъ!

Тлеат ийиз Аллагъдиз Сад,
Къарагъиз тадач экуънахъ фад,
Шейтлан-иблис: ам я фасад,
Адаз муътуъгъ жемир эллер.

Винел веъгез канаб рухар,
Ширинариз экуън ахвар,
Гъар са кар я адан мурдар,
Ам куъ рикъиз гъимир эллер.

Иблисдивай яргъа хъухъ куън,
Адан патлахъ элкъуърмир чин,
Ам я, валлагъ, тамам хаин,
Адан рекъиз фимир эллер.

Чун алшурриз жезвач галат,
Йифиз-юкъуз я гъавалат,
Аватлани адахъ къуват,
Адаз табиъ жемир эллер.

Рекъидалди тлеат ая,
Сувабар квез артухара,
Ягъсуз иблис-уъзуъкъара,
Куъ гуъгуъна тамир эллер.

Негъ авуртла иблис напак,
Тимил жеда гунагъар чак,
Ахъа жеда Женнетдин рак,
Куън гъаниз лайих я эллер.

Дуъз рекъиз ша гъар са инсан,
Рикъле туна чи дин Ислам,
Меслят къалурун за квез хъсан,
Мад аятар къела эллер.

Гъич ягъалмиш жемира куън,
Аквामीр квез и кар четин,
Таквадайвал иблисдин чин,
Аль-Курсия къела эллер.

Ам Аллагъди гайи кас я

Аллагъиз сад тахъай аси,
Рахун тавур гафар наши,
Бизар тахъай къуни-къунши,
Ам Аллагъди гайи кас я.

Алачирди вичин къулал,
Гунагърив ацлурай чувал,
Рикъел алай сурун суал,
Ам Аллагъди гайи кас я.

Сад тир Аллагъ хъана рикъле,
Дин Исламдин аваз рекъе,
Секин хъай кас сурун къене,
Ам Аллагъди гайи кас я.

Ибадатун мецел хъайтла,
Хуш тир гафар сивел хъайтла,
Гъалал межлисра иштиракайтла,
Ам Аллагъди гайи кас я.

Дин Исламдин къуна тарсар,
Диде-буба тавур бизар,
Ажал хъайитла квачиз азар,
Ам Аллагъди гайи кас я.

Мурадарни хъана бегъем,
Гъиле амаз кхъир къелем,
Ахпа хъайтла шийирдин дем,
Аллагъди лап гайи кас я.

Исламдин эдебиятдин багълара

Шагьмурад Шагьбанов,
Махачкьала, ери-бине Ахцегьар.

Гунагь крар

Гунагь крар инсанрихъ ава гзаф,
Абурукай сад - фитнечиди ийидай фитне.
Буйгьтенчиди стхадизни ийидач инсаф,
Тпал жеда гьамиша пехил касдин рикле.

Ийидайла буйгьтен сада-масад,
Жеда вич тирди хьиз пагьливан.
Писданни хьсандан чир хьайила дад,
Жеда эхирдай вич гзаф пашман.

Тапархъан буйгьтенчидин стха я,
Ийидай виридаз гьамиша тапарар.
Фитнечи иблисрин клеви арха я,
Чурдай мукьва-кьилийрин араяр.

Фитнечини буйгьтенчи дустар я клеви,
Рикле авай чпин чтуру фикирар.
Фитне кьадагъа авунва, Аллагьди Вичи,
Ракьурна чаз халкьариз Вичин Ктабар.

Такабур хьун инсан еке гунагь я,
Гунагь кар я масад авун буйгьтен.
Гунагь ксариз сад Аллагь панагь я,
Худадаиз туба авун я абурун дарман.

Риклин, руьгьдин азарар я инсандин,
Гунагь крарни, пис, чтуру ниятар.
Иесияр я и дуйньядал гунагь крарин,
Тух тежедай нефсанярни шкьакьар.

Гунагь ксар душманар я Аллагьдин,
Авачир чпихъ я адалат, берекат.
Лигим жеда дин, иман инсандин,
Келна Кьурьан, чир хьайила гьакьикьат.

Мусурман хьухъ вун!

Аллагь ﷻ клани,
Иман клеви,
Тушир аси,
Мусурман хьухъ вун!

Кьастарал хци,
Крарал дири,
Хесетрал кьени,
Мусурман хьухъ вун!

Фикирар дерин,
Ихтилатар кьалин,
Мецел ширин,
Мусурман хьухъ вун!

Ашкьидал зирек,
Гудайла куьмек,
РикI авай эркек,
Мусурман хьухъ вун!

Инсанриз масан,
Амалрал хьсан,
Риклевай игьсан,
Мусурман хьухъ вун!

Пьурметар чидай,
Сабулар хуьдай,
КпIар ийидай,
Мусурман хьухъ вун!

Нефсинал ял алачир,
Чтуру хиялар авачир,
Мунафикьвал квачир,
Мусурман хьухъ вун!

Аллагьди гайидал рази,
Руьгь ийизвай михьи,
Кьвалахдай аваз ашкьи,
Мусурман хьухъ вун!

Руьгьдин дин тир Ислам,
Аллагьдиз ийизвай икрам,
Сидкьидай гузвай салам,
Мусурман хьухъ вун!

Аллагь гьамиша риклевай,
Пайгьамбардин ﷺ рекьевай,
Келиз Кьурьан гьилевай,
Мусурман хьухъ вун!

Дуйньядал алай мугьман,
Душман тек са шейтIан,
Дагьустан хайи Ваган,
Мусурман я вун!

Гьемзебеган руш Аишат,
Дербент.

Лезги «Ас-Салам» газетдиз

Азиз тир чи лезги халкьар,
Садра кьванни кхьихъ газет,
Са йифиз атIана ахвар,
Ас-Салам келна хкуд лезет.
Лезги газет шей я хьсан,
Ахиратдиз гьазур хьуниз,
Мусурманриз иман, игьсан,
Ислам вуч ятIа чир хьуниз.
Гьасан-гьажи я редактор,
Ас-Салам чи газетдин,
За и шиир кхьизва кьез,
Еке лап гьевесдив,
Тади кьачу кхьиз газет,
КхьейтIа жеда СМС-див.

Шишрар: Аллагьдин лукI.

Эй инсан, инсан!

Дин гадарна вун жез тахьуй фасикь,
Дуйнья халкь авур ава Халикь,
Гьич азгьун жемир эхир я кьиникь,
Ая ибадат, эй инсан, инсан!

Исятда сел хьиз гурлу я ви сес,
Мяфеда кьур хьиз кьурада нефес,
Вуч тухузва на дуйньядай серес,
Ахьаймир гьалатI, эй инсан, инсан!

Инсанвилин дуйз сергьатар хьухъ чириз,
Нефсиниз майдан гегьеншар мийир,
Вуч цайитIа, гьам гудайди эхир,
Чир хьухъ гьакьикьат, эй инсан, инсан.

Вун инсан я гьа, алакьдай вири,
Кьадай са затIни авач ви ери,
Инсанвилин тIвар виридалайни ири,
Хух на саламат, эй инсан, инсан.

Гьалал зегьметдив тIварцел гьваш гьурмет,
Кьени чIижре хьиз алгьиз гьваз шуьрбет,
Кьазанмиш ая чан алаз рагьмет,
Ам я адалат, эй инсан, инсан.

Зинадин рекьиз на кьачумир кам,
Гьалалдин мал хьиз нез тахьуй гьарам,
Намусдал на эцигмир вагьрам,
Чир хьухъ ви кьимет, эй инсан, инсан.

Мез хьана кланда ширин кIвале,
РикI хьана кланда цуькверин кьене,
Хьсанвал амуькда гьатайла кеве,
Хух на марифар, эй инсан, инсан.

Фитнедал чарадан кIвал ийимир чIур,
Кьве чIиб хьун я гьам, 2 метрини сур,
Хьсан я ваз кьисмет хьайитIа абур,
Вуч тухузва мад, эй инсан, инсан.

Чехи Каламдиз хьайила муьтIуьгь,
Гегьенш жеда ваз СиратIалдин муьгь,
Кьисмет жеда ваз Женнетдин ишигь,
Гьанин яр-нямет, эй инсан, инсан.

Инал гайи тарсар метлеблу, дерин,
ТухвайтIа кьиле ваз я аферин,
Даим хьухъ рекье вун инсанвилин,
Минет я ваз, дад, эй инсан, инсан.

Серес-гуьрчег.

Шафаат, я Расуляллагь!

Арш халкьна ви нурдикай,
Куьмек клан я хьи чаз вавай,
Фирдаусда чка тIалаба,
Шафаат, я Расуляллагь!

Ви нурдикай халкьна хьи рагь,
Вун я чи диндин чирагь,
Аси уммет саламатна,
Шафаат, я Расуляллагь!

Вацран асул я, Валлагь, вун,
Жабраилди ваз буракь гьун,
Магьшерда ажумир чун,
Шафаат, я Расуляллагь!

Ви нурдикай халкьна чилер,
Авай кьадар вири эллер,
Магьшердин кьуз ишез вилер,
Шафаат, я Расуляллагь!

Ви нурдикай халкьна гьетер,
Аллагьдиз чида ви кьадар,
Гьуьлера авай кьван ятар,
Шафаат, я Расуляллагь!

Ви нурдикай халкьна эквер,
Му'жизатар, йикьар, йифер,
Кьвадай кьадар живер,
Шафаат, я Расуляллагь!

Ви нурдикай халкьна Женнет,
Чун я Мугьаммад ﷺ ви уммет,
Вун чи пайгьамбар я гьелбет,
Шафаат, я Расуляллагь!

Ви нурдикай халкьна Адам ﷺ,
Аршдин кланик эцигна кьадам,
Вун я хьи чи эхир-хатам,
Шафаат, я Расуляллагь!

Халикьди ваз гайи савкьат,
Авудна ваз гьар са аят,
Гана ваз салам-тагьийат,
Шафаат, я Расуляллагь!

Ви нурдикай халкьна наби,
Амай пайгьамбарар вири,
Гьабиб авач валай гьейри,
Шафаат, я Расуляллагь!

Кьелем халкьна ви нурдикай,
Мизан-терез чIугваз гьакIа,
Гьисаб ийидайла чавай,
Шафаат, я Расуляллагь!

Гъурметлу редакция! Заз са тIалабун ава. Зи 27 йисан яшда авай хци вичин рикIе кичI ава лугъузва, йифиз ксудайлани ада кIвале экв тазва. Заз фалчийрин килив физ кIанзавач. Зи баладиз куьмек жедай са жаваб це ман.

Къуръанда лагъанвайвал, Аллагъ-Таалади гъар са инсан жинеррин зарардикай хуьн патал адал къаравул малаикар эцигнава. Иниз фикир гана лагъайтIа жеда хьи, эгер инсан вич хуьзвай малаикар катдай тегьерда Аллагъдиз ﷻ аси жез хъайитIа, адаз жинерри зарар гун мумкин я. Квез ва куь хциз чна гузвай сад лагъай меслят капI авун я. Эгер ам ийизватIа, вахт-вахтунда тамамдаказ авун лазим я. ГъакIни гъар кIпунин гуьгъуьнай «Фатигъа», аят «Аль-Курси», пуд сеферда «Ихлас» ва са сеферда «аль-Фалъакъ» ва «Ан-Нас» сураяр кIелна кIанда. Генани къуй ада Къуръандиз яб гурай. Йифиз къвезвай хъаруд лугъудай жинердикай хуьзвай дуьа чна газетдиз гайи тир. Инал чна ам мад газетдин къведай нумрада эциг

хъийида, гъа и дуьа ам ксузвай кIвале хъана кIанда. Идалайни гъейри, исятда Махачкъаладин килин жуьмя мискинда Мугъаммадгъаб-иб-гъажи ва Дербент райондин Хазар хуьре (виликан совхоз Карла Маркса) Иса-гъажи лугъудай, гъа и рекъай чирвилер авай мусурман стхаяр ава. Къиблепатан Дагъустанда авайдаз Иса-гъажидин килив фин меслят къалурзава. Иса-гъажидин куьмекчидин телефондин нумра: 8 928 672 66 27. Вил хъунин, запабрин, члайрин, бедендик кичI хъунин месэлайрин патахъай ибурун килив фейитIа хъсан я. Фалчийрин килив физ тахъурай, квез еке гунагъ жеда. Са сеферда фалчидин килив фейиди абуру цIилиналлай гъайван хъиз чпин гъилик кутазва. Са шумуд сеферда, рекъидалди чпин килив хкведайвал ийизва ва пул къакъудзава. Жинеррин зарардикай жув гъикI хуьдатIа чна и газетдин 9-чина гегеншидиз кхъена. Исадини Мугъаммадгъабиба пулсуз, Аллагъ патал кIвалахзава. Къуй Аллагъдиз чаз ва абуруз куьмек гурай.

Гъуьлуьз фин патал гъихътин дуьа кIелун лазим я?

Гъар са руш вичиз Аллагъдиз ﷻ кхъенвай вахтунда гъуьлуьз фида, амма гъа вахтунда чаз а шад кIвалах фад хъун патал Халикъдивай ﷻ тIалабдай ихтияр ава. Аллагъдиз ﷻ вичиз муьтIуьгъ лукIариз, яни капI-теат ийизвай, аси хъайитIа, туба-астагъфир лугъузвай мусурманриз фад жаваб гуда. Пайгамбарди ﷺ четинвиле ва я са гъихътин ятIани муьгътежвал авайла агъадихъ галай дуьа кIелун меслят къалурна. Къве кыл сувабдин капI авурдалай къулухъ кIелайтIа адан къуват тамам жеда.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مَوْجِبَاتِ رَحْمَتِكَ وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ أَسْأَلُكَ أَلَّا تَدَعَ لِي ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجْتَهُ وَلَا حَاجَةً هِيَ لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا لِي

«Аллагъумма инни асъялюка мужибати рахIматика ва гIазайма магъфиратика валь-гъанимата мин кулли биррин ва-с-саямтата мин кулли исмин. Асъялюка аляя тадагIа ли занбан илля гъафартагъу ва ля гъамман илля фарражтагъу ва хIажатан гъия ляка ризан илля къазайтагъа ли». «Я Аллагъ, за Вавай ви регимдик акагун ва Вуна гъил къачун патал герек тир амалар жуваз тIалабзава, хъсан кIвалахра агалкъунар хъун ва гунагърикай хуьн тIалабзава. Зун Вуна тамир гунагърилай гъил къачун тавуна, пашман-виликай азад тавуна, Вун рази тир муьгътежвилер килиз акъуд тавуна» (Абу Давуд). Гъуьлуьз фин патал ният аваз садакъаяр мискинриз, медресайриз гун, абурувайни жуваз са дуьа авун тIалабунни хъсан я. Низ хъайитIани, месела, ичкибаздиз, гунагъкардиз гъуьлуьз фидалдини тефейтIа хъсан я. Гъавилай Аллагъдивай ﷻ хъсан гъуьл тIалаба. Лугъурай руша: «Я Аллагъ, заз са хъсан гъуьл къисмет хъайитIа, за Ви рекъе са флан къадар пул садакъадиз харж ийида». Идаз назру лугъузва. КIвалах килиз акъатайла, ада вичи гайи гаф хвена кIанда.

Шариатда вахтуналди дигегълидал эвленмиш жедай, яни некаягъ ийидай ихтияр авани? Гъихътин гунагъ ава и кардай?

Ваь, ихтияр авач. Вахтуналди эвленмиш хъун къадагъа алай, зинадив (ашервилев) гекъигнавай амал я. Ислам сифте кIвачел акбалтиз башламишайла, ам гъалал тир, мусурманар диндал мягъкем жезвай вахт хъуниз килигна. Амма ахпа къадагъа авуна. Имам ан-Нававиди лугъузвайвал, Пайгамбарди ﷺ вахтуналди некаягъ (мут'ат) къве сеферда гъарам авуна. Са сеферда Хайбар гъазаватдал, ахпа са арада ихтияр хгана, къвед лагъай сеферда Къияматдин йикъалди гъарам авуна. Али бин Абу Талиба ﷺ гъадис ахъайна: «Пайгамбарди ﷺ вахтуналди некаягъар ва ламран як тIуьниз ишлемишун Хайбардин гъазаватда гъарам авуна (Бухари, Муслим). Абу Давуда агакъарнавай гъадисда лагъанва хьи, Пайгамбардин ﷺ сагърай лугъунин (Ада ﷺ авурди са гъаж я. Бязибуру адаз эхиримжидини лугъузва) гъаждин вахтунда мут'а, яни вахтуналди некаягъ гъарам тир» (Абу Давуд). Вахтуналди некаягъар авуниз хъел кваз акси яз рахазвай асгъабрикай сад Абдуллагъ бин Зубайр ﷺ тир. Са касдиз ам гъалал я лугъуз кIанзавай, амма Абдуллагъа ﷺ адан ихтилат атIана: «Вун гъакъван викIегъди ятIа, ая кван ам. Вуна вахтуналди некаягъ авуртIа, валлагъи, за ваз къван гуда (яни киникъин жаза гуда) (Муслим). Къвед лагъай адалатлу халиф хъайи Умар

асгъабди ﷺ идан патахъай лагъана: «Валлагъи, Пайгамбарди ﷺ къадагъа авурдалай къулухъ са касди вахтуналди некаягъ авуна лагъана заз ван хъайитIа, за адаз Аллагъдин Расулди ﷺ ам гъарам авурдалай къулухъ гъалал хъувунвайди тестикъарзавай къуд шагъид гъиз тада. Абуру гъун тавуртIа, за адаз къванер гъалчуналди киникъин жаза гуда (яни зина авурла гузвай хътин)» (Ибн Мажагъ). И гъадисрай чаз аквазвайвал, асгъабри вахтуналди ийизвай некаягъ зинадай гъисабзавай, гъатта ам ийизвайдаз киникъин жаза гуз гъазур тир. Шариатда авай къуд рекъин, мазгъабдин имамрини вирида сад хъана ахътин некаягъ къадагъа авунва. Инал гъайи гъадисрилай ва имамрин гафарилай къулухъ вичин къызгъин гъевесрин гуьгъуьнаваз фена, вахтуналди некаягъ эцигай кас, еке азабдиз лайихлу жеда. Къуй ада вичиз са ни ятIани са вуч ятIани лагъайнай лугъуз багъняяр жагъур тавурай! Эхирдайни лугъуз кIанзава хьи, эвленмиш жезвай касдиз жуван папахъ галаз уьмуьрдин эхирдалди яшамис жедай ният хъун лазим я. Эгер адаз флан къадар вахтунда адахъ галаз яшамис жеда ва ахпа чара хъижеда лугъудай ният аваз хъайитIа, - им вахтуналди ийизвай некаягъ я. Чаз малум тирвал, бязи ягъалмиш дестейри вахтуналди (гъатта са йифен кхъене) некаягъ авун гъалал я лугъузва. Амма гъа са вахтунда, абуруз чпин рушарал... вахтуналди эвленмиш хъана кIанзавач. Ихтияр аватIа, бес вучиз вуна чараданди ишлемишзава, ви мукъвади кIевиз къазва?

Зун гъуьлуьз тухун тийизвайвилай зал чла ала лугъузва. Ибуру авай шейэр яни?

Дуьньяда дигегълияр итирилай гъамиша гзаф авай тир, амма Къияматдин югъ мукъув хъунивай абурун къадар генани артух жезва. Гъадисра лугъузва хьи, ахътин вахтар къведа, са итимдал яхциурни цIуд дигегъли адалтда. Аллагъ-Таалади и месэла гъалдай къайда къалурнава, Ада са итимдиз къвед, пуд ва я къуд дигегъли къачудай ихтияр ганва. Эгер абуру адалатлувилелди, герек шейэрал таъминар авуналди хуьз жезватIа. Гъуьлуьз физ виридаз кIанзава, амма къвед лагъай паб яз анжах тек бир дигегълияр рази жезва. Бязи вахтара гъуьлуьз къвед лагъай паб къачунвайдакай хабар хъайила, сад лагъай паб чара жезва, амма са къадар вахтунилай ам вич къвед лагъай паб яз масадаз гъуьлуьз хъфизва. Ихътин вакъияяр гзаф хъанва чи Дагъустандани. Жуьреба-жуьре къисаяр тукIуьрун герек къведач, на лугъуди чла ала, бахт агал хъанва. Ваь, агал хъанвайбуру итимар я, тIимил авай.

Идалайни гъейри, руш гъуьлуьз це лугъуз атайла, чамраз кIвалер, улакъ, девлет авани лугъуз хабар къазва. Бес ви бубадиз ви диде це лугъуз атай чIавуз кIвалер, улакъар авайни? Гила кесиб жегъилривай ваз вуч кIанзава лугъудай касни авач. Кесибдаз руш гудач лугъуз чи жегъилар къазанмишиз урусатдиз фин мажбур жезва, бязибуру гъанай чпиз кIвалер ва девлетар истемис тийизвай матишка рушар вахчуна, некаягъ хъууна яшамис жез ацукъзава. Муькуьбурувай чпин анжах 25-30 йис хъайила эвленмиш хъун патал герек девлет кIватIиз жезва. Чун ва куьн и кIвалахрин шагъидар я. Гъурметлу лезги халкъ, ша чна чи жегъилривай алакъ тийизвай шейэр абурувай истемис тийин. Гъа арада садални чла жедач. Эхъ, инсан вили ягъун ва я адаз чIуру са запаб кхъин мумкин я, ибурукай жув хуьн патал квезни винидихъ ганвай жаваб кIелун меслят къалурзава, затI алатIа чирун патал Мугъаммадгъабибан ва я Исадин килив фин хъсан я. Исадин килив фин регъят я, хуьре шагъердилаи тIимил инсанар жезва.

КIларин вахтар

Апрель

Югъ	Пакаман Ас-СубхI	Рагъ экъечI-завай вахт	Нисинин Аз-Зугър	Рагъдандин Аль-Гаср	Гъетрен Аль-Магъриб	Месин Аль-ГIишаъ
1	03:53	05:31	11:56	15:29	18:17	19:47
2	03:51	05:29	11:55	15:30	18:18	19:48
4	03:47	05:25	11:55	15:31	18:21	19:51
6	03:43	05:22	11:54	15:32	18:23	19:53
8	03:39	05:18	11:53	15:33	18:25	19:55
10	03:35	05:15	11:53	15:34	18:28	19:58
12	03:31	05:12	11:52	15:34	18:30	20:00
14	03:27	05:08	11:52	15:35	18:32	20:02
16	03:23	05:05	11:51	15:36	18:34	20:04
18	03:18	05:02	11:51	15:37	18:37	20:07
20	03:14	04:59	11:51	15:38	18:39	20:09
22	03:10	04:56	11:50	15:39	18:41	20:11
24	03:06	04:52	11:50	15:39	18:44	20:14
26	03:02	04:49	11:49	15:40	18:46	20:16
28	02:58	04:47	11:49	15:41	18:48	20:18
30	02:54	04:44	11:49	15:42	18:51	20:21